

THEOSOFIA

Jaargang 101 nummer 6, december 2000
Tweemaandelijks tijdschrift van de Theosofische
Vereniging in Nederland

Redactie:

Ali Ritsema (hoofdredacteur),
Els Rijneker (secretaris),
Richard van Dijk,
Anne Myrthe Iken,
Elisabeth Raven

Secretariaat redactie:

Tolstraat 154, 1074 VM
Amsterdam

Abonnementen: f 30,- per
jaar (Nederland en België).
Losse nummers: f 5,-.

Zetwerk: Willy Evelein
Druk: AD-Druk bv / Zeist
Omslag ontwerp: Tom Ockerse

© 2000
Theosofische Vereniging in
Nederland / Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotoko-
pie, microfilm, of op andere wijze,
zonder voorafgaande toestemming van
de uitgever.

Inhoud

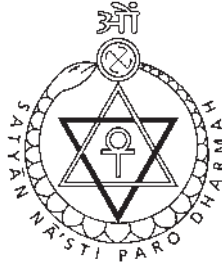
125 jaar Theosophical Society De redactie	206
Het mysterie Ali Ritsema	208
Wat de Meesters over theosofen en over de Theosophical Society gezegd hebben Louis Geertman	214
Het werken met de tijd Fay van Ierlant	221
Wees aandachtig Thomas en Susan Ockerse	224
Overpeinzing bij 125 jaar Theosophical Society Han van Doornen	231
Natuurkunde in de theosofische literatuur Ingmar de Boer	233
Subba Row's Studies in de Bhagavad Gita: het schema Henk Spierenburg	240
Verenigingsnieuws	245
Adressen Theosofische Vereniging	248

De Theosofische Vereniging is niet verantwoordelijk voor
enigerlei mening in dit tijdschrift tot uiting gebracht tenzij
vervat in een officieel document.

125 jaar Theosophical Society

– De redactie

Op 17 november j.l. was het 125 jaar geleden dat de Theosophical Society¹ (TS) werd opgericht en dat lijkt een goede aanleiding om (opnieuw) te bekijken waarvoor de TS in feite werd opgericht.

Noot 1: De Theosofische Vereniging in Nederland is de Nederlandse afdeling van de Theosophical Society (Adyar).

Je zou kunnen zeggen dat waar het in essentie om gaat is dat de TS zich bezig houdt met de spirituele evolutie van de mensheid en dus van de individuele mens.

Theosofie is een moderne weergave van de oude wijsheid die ooit, in een heel ver verleden, algemeen verspreid was over de wereld. Het theosofisch gedachtegoed is zowel in tijd als geografisch gezien universeel en geeft zowel de oorsprong aan van de mens, als de werkelijke aard en de toekomst van de mens.

Bij het bestuderen van theosofie gaat het niet in de eerste plaats om kennis maar om een bewustzijnsverandering die teweeggebracht kan worden als je in theosofie de contouren van een groot cosmisch plan gaat ontdekken. Dit cosmische plan is gebaseerd op wetmatigheid. Deze wetmatigheid, op haar beurt, is gebaseerd op de Eenheid van alle leven. Al wat leeft, alle levensvormen evolueren, zij het door ontelbare eeuwen, naar een volmaakte uitdrukking van dat Ene leven.

De mensheid heeft een stadium bereikt in dit evolutionaire proces waar de spirituele ontwikkeling van cruciaal belang is voor haar toekomst. Het oprichten van de Theosophical Society, 125 jaar geleden, is

onmiskbaar gericht op het helpen van de mensheid in dit proces.

De TS heeft als taak ervoor te zorgen dat de fragmenten van de oude wijsheid die aan de mensheid gegeven zijn, beschikbaar zijn en blijven voor elke oprechte zoeker naar Waarheid/Wijsheid. De TS als organisatie kan de mogelijkheid bieden aan mensen om collectief en individueel te studeren en zich te verdiepen zodat bewust

meegewerkt kan worden aan de spirituele ontwikkeling van de mens zelf en dus van de mensheid. Dat eenieder daarbij zijn of haar eigen benadering en interesse heeft, kan alleen maar verruimend werken. Dit geeft Eenheid in verscheidenheid.

We hopen dat deze Theosofia, met bijdragen van Nederlandse leden plus een bijdrage van Tom en Susan Ockerse, daar een uitdrukking van is.

Er zijn vele soorten humor, zegt Ram Dass. Er is humor als overlevingsstrategie, humor met betrekking tot de seksualiteit, humor verbonden met macht. Maar buitendien bestaat er een humor die verband houdt met het zich bewust zijn van de universele ellende van het bestaan en die vervuld is van mededogen. Zij wordt weerspiegeld in de flauw glimlachende mond van de Boeddha. Wanneer men de talloze problemen ziet die het menselijk leven omringen, komt er een punt 'waarop de absurditeit van dat alles je overweldigt en je niets anders kunt doen dan erom lachen.' Het is het inzicht van iemand die inziet dat 'alle wezens verdwaald zijn in een wereld van illusie, maar toch weet dat ze zullen ontwaken uit die droomwereld, want zij zijn, in wezen, al verlicht.' Op dat moment 'zie je de kosmische grap in je eigen lijden.'

Uit: Ram Dass, Journey of Awakening.

Het mysterie

– Ali Ritsema

‘De mysteriën werden nooit en kunnen nooit binnen het bereik van het grote publiek worden gesteld, tenminste niet vóór de lang verwachte dag dat onze religieuze filosofie universeel wordt’ (Brieven van de Meesters, brief 2).

Waarom dan een artikel over ‘het mysterie’? Eenvoudigweg omdat ik graag iets wil delen van dat wat ik over het mysterie, de mysteriën bij elkaar gezocht en (voor mezelf) op een rij gezet heb. Niet omdat er ‘iets nieuws onder de zon is’, ook niet na 125 jaar Theosophical Society. Het mysterie is eeuwenoud! Toch levert elk onderwerp dat je onderzoekt ontdekkingen op, in ieder geval voor de onderzoeker zelf. Zelf op onderzoek uitgaan betekent dat er een nieuwsgierigheid is naar kennis, een hunkering om tot ‘weten’ te komen.

Met ‘weten’ wordt vaak bedoeld weten met het ‘oog’, oftewel intellectuele kennis, dat wil zeggen kennis van het uiterlijke en veranderlijke. Maar ook is er een ander weten en dat wordt genoemd ‘de kennis van het hart’. In de meeste theosofische literatuur wordt het hart symbolisch gezien als de belichaming van Bodhi, van ware, goddelijke wijsheid, die verwijst naar het blijvende en eeuwigdurende. Het hart wordt ook wel ‘de grot van Boeddha’ genoemd.

Om tot deze kennis van het hart, tot deze wijsheid, te komen is een mysterie en dat mysterie ligt in de mens besloten of misschien moet ik zeggen: de mens zelf is het mysterie. Vandaar mijn titel: het mysterie.

In *Isis ontsluit*, (deel 2, hoofdstuk 12, p.701) gebruikt H.P.B. de volgende aanhaling van A. Wilder¹:

'Het raadsel des levens is de mens'. En Wilder stelt verder: 'Magie, of liever wijsheid, is de kennis die zich heeft ontwikkeld uit de vermogens van het innerlijk wezen van de mens, welke krachten goddelijke uitstralingen zijn, evenals intuïtie het waarnemen van hun ontstaan, en inwijding ons begin in die kennis is... Wij beginnen met instinct, het einde is Alwetendheid'.

En in *Esoterische Opstellen en Instructies, De Geheime Leer III*, [GL III] van H.P. Blavatsky, p.70 staat:

'Wij kunnen adeptschap en nirwana, zaligheid en "het koninkrijk der hemelen" niet bereiken tenzij wij onszelf onverbreekelijk verbinden met onze Rex Lux, de Heer van glans en licht, onze onsterfelijke God in ons. "Aham eva Param Brahma", - "voorwaar ik ben het hoogste Brahma" - is steeds een levende waarheid in het hart en het denkvermogen der Adepten geweest, en dit is wat de mysticus helpt er een te worden. Men moet in de allereerste plaats zijn eigen onsterfelijk beginsel kennen en eerst dan kan men het koninkrijk der hemelen met geweld veroveren of nemen.'

Het mysterie van de mens wordt in de mysteriën getoond zodat de mens kan zien wat in hem is en wat in de cosmos is.

En dit denkbeeld dat het onsterfelijke deel, of het goddelijke, of Brahma in ons en niet buiten ons is, vinden we in de hele mystieke letterkunde. Het mysterie van de mens wordt in de mysteriën getoond zodat de mens kan zien wat in hem is en wat in de cosmos is.

Als we dan ook nog weten dat gesteld wordt dat de zinnelijke aard van de mensen de grootste vijand is van de geestelijke aard, begrijpen we onmiddellijk

waarom gesteld wordt dat het koninkrijk der hemelen met geweld veroverd of genomen moet worden.

Om nog even in te gaan op het woord 'mysterie'; mysterie kan uitgelegd worden als 'raadsel' maar kan ook een verwijzing betekenen naar de kleine en grote mysteriën en dan verwijst het naar de mysteriën voor profanen en ingewijden.

Het woord mysterie komt van het Griekse woord 'myō' en betekent 'ik zwijg', 'ik houd mijn mond'.

De mysteriën zijn altijd diep religieus van aard geweest. De opvattingen binnen de mysteriescholen waren van hoge morele en ethische aard. De mysteriën werden aan de oningewijden getoond door middel van voorstellingen. De mysteriën van de cosmos en de natuur, de relatie tussen de menselijke geest en zijn lichaam, de processen van zuivering enz. werden door de priesters van de mysteriescholen en de neofieten gepersonifieerd of uitgebeeld als goden en godinnen. Elk symbool in de mysteriescholen had een verborgen betekenis.

Die verborgen betekenis werd alleen aan kandidaten voor inwijding gegeven.

Men ging ervan uit dat de mysteriën niet aan allen ontsluit mochten/konden worden en daarom werd de gesproken wijsheid in een mysterie verborgen.

De GL III, handelt, althans voor een gedeelte, over de ingewijden en over de geheime kennis die gedurende de mysteriën en door ingewijden meegedeeld werd. Gesteld wordt dat er altijd in raadselen werd gesproken en dat er redenen waren voor deze geheimzinnigdoenerij.

Het was voor een grote meerderheid van schrijvers van allegorieën en voor de wijsgeren uit de oudheid een heilige plicht nooit en te nimmer de plechtige geheimen die hen waren toevertrouwd in de heilige plaatsen, te openbaren om zodoende niet-ingewijde critici op een dwaalspoor te brengen.

Plato bijvoorbeeld erkent openlijk dat hij 'in raadselen' spreekt; hij zorgt er steeds

voor de ware zin van zijn woorden te verbergen.

De belangrijkste leringen werden alleen onderwezen aan personen die de plicht tot geheimhouding hadden, die hun mond konden houden.

De volgelingen van de kleine mysteriën worden 'mystai' (gesluisden) genoemd omdat zij de dingen slechts door een nevel mochten waarnemen, als het ware met gesloten ogen, terwijl de ingewijden van de grote mysteriën 'epoptae' (zij die de dingen ongesluisd zien) werden genoemd. Deze ingewijden worden ook 'ziensers' genoemd.

Er wordt gezegd (GL III, p. 291) dat er *'in den beginne geen mysteriën bestonden. Kennis (Vidya) was algemeen eigendom en heerste alom tijdens het gouden tijdperk (Satya yuga). In die dagen van zaligheid en reinheid kenden de mensen nog geen kwaad; zij waren meer van een op God gelijkende dan van menselijke aard'.*

De zwakheid van de geïncarneerde geest blijkt als er een bijzondere vermenging van lichaam en geest plaats vindt (door idiosyncrasieën staat er letterlijk). Hier kom ik later op terug.

Dat is het moment dat zelfzucht werd geboren uit tot dan onbekende begeerten en hartstochten en maar al te vaak werd misbruik gemaakt van kennis en macht, totdat het tenslotte nodig werd het aantal van hen die *wisten* te beperken. Aldus ontstond inwijding.

Inwijding heeft niets te maken met dogma of tucht, heeft geen streng omschreven ritueel maar heeft te maken met 'vidya', de kennis van de werkelijke werkelijkheid waarover de mensen beschikken in het Satya tijdperk, de gouden eeuw. Dé grondslag en hét zedelijk wetboek der inwijding was (en is) altruïsme. Al wat goed en edel is in de menselijke aard, alle goddelijke vermogens trachtte men te ontwikkelen.

De noodzakelijkheid om de waarheid te versluieren, teneinde haar voor ontheiliging te behoeden, wordt met elk geslacht duidelijker. Aanvankelijk is de sluier nog dun maar geleidelijk aan moest de sluier dikker en dikker gemaakt worden, naar mate de persoonlijkheid en de zelfzucht sterker werden.

De mysteriën werden in elk land en onder elk volk ingesteld terwijl exoterische geloofsstelsels voor de oningewijde menigten werden ingesteld, om misverstanden en twisten te vermijden.

Eeuwenlang is, onder andere door middel van de exoterische godsdiensten, voor de blik van de wereld in sluiers gehuld wat ooit door de goden was ontsluitd.

Eeuwenlang is, onder andere door middel van de exoterische godsdiensten, voor de blik van de wereld in sluiers gehuld wat ooit door de goden was ontsluitd. Maar de wijzen verwerpen de eredienst van louter vormen. De kennis van de oorspronkelijke waarheden blijft geheel en al onder berusting van de ingewijden.

Nog later blijkt dat men blijvende optekeningen nodig heeft om de geheimen te behouden en te vereeuwigen en dan gaat men gebruik maken van hiërogliefen. Ook hiervan is de werkelijke betekenis verloren geraakt, aldus GL III.

Volgens Voltaire² is het aan het instellen van de mysteriën te danken dat de mensen niet in volslagen dierlijkheid zijn vervallen.

De hoge ingewijden die de mysteriën hebben ingesteld hebben duidelijk willen maken dat, als men zich niet door loutering vrij heeft weten te maken van 'de smetten van de wereld' en niet 'de deugd zelf is geworden' er geen sprake kan zijn van opgenomen te worden in, wat wel genoemd wordt 'het verblijf der goden'

oftewel deelachtig te worden aan de kennis van de hogere gebieden.

Steeds zijn het de weinigen geweest die de hoogste en laatste inwijding bereikten, wat omschreven wordt als vriendschap en innerlijke gemeenschap met God.

In de priesterlijke mysteriën in Egypte moest de neofiet de 12 'pijnigingen' doorstaan; hem werd bevolen zijn hartstochten te beheersen en geen ogenblik de gedachte aan zijn innerlijke god uit het oog te verliezen opdat hij als overwinnaar uit de strijd zou komen. Ook moest hij als zinnebeeld van de zwerftocht van de ongelouterde ziel verscheidene ladders bestijgen en in het duister ronddolen in een grot met vele deuren die alle gesloten waren.

In alle mysteriën vertonen de goden vele vormen van zichzelf en verschijnen zij in verscheidene gedaanten, soms is dat een vormloos licht, soms komt dit licht overeen met een menselijke vorm.

Op de derde graad van inwijding wordt gezinspeeld (zowel in Egypte als in India) als de kandidaat gebracht wordt in de zaal die 'de poorten des doods' heet.

Het gaat hier om de dood en de geestelijke verrijzenis van de neofiet tijdens zijn beproevingen en nieuwe geboorte bij de opstanding. Na de geestelijke geboorte verrees de neofiet als wedergeboren mens, als verheerlijkt en triomferend overwinnaar van de dood en keert als hiërophant terug naar de aarde.

Iemand die pas is ingewijd heet de 'eerstgeborene' en in Indië wordt hij eerst na zijn laatste en hoogste inwijding dwija, 'tweemaal geboren'. (GL III p. 310, voetnoot)

Waar het om gaat is het contact met de 'goden', ook wel hoge planeetgeesten genoemd. In alle mysteriën vertonen de goden vele vormen van zichzelf en verschij-

nen zij in verscheidene gedaanten, soms is dat een vormloos licht, soms komt dit licht overeen met een menselijke vorm (GL III p. 315).

Iedere adept is een 'Zoon Gods' en een 'Zoon des Lichts' nadat hij het 'Woord' ontvangen heeft, waarna hij het 'Woord' zelf wordt, na de zeven goddelijke eigenschappen of 'de lier van Apollo' te hebben ontvangen (GL III, p. 310, voetnoot), dit is het zinnebeeld van de zeventvoudige geheimenis der inwijding (GL III, p. 309).

Volgens GL III, p. 313 zijn de oudste mysteriën die de geschiedenis vermeldt die van Samothrace (een eiland bekend om zijn mysteriën).

Er wordt gezegd in *De Geheime Leer* dat de historische wijzen van de Griekse filosofie bijna allemaal ingewijden in de mysteriën waren, dat de Grieken het van de Egyptenaren hadden en de Egyptenaren van de Chaldeeën, die op hun beurt leerlingen geweest zijn van de Brahmanen van de esoterische school.

Ik heb beloofd terug te zullen komen op het moment dat er een bijzondere vermenging plaats vond van lichaam en geest. Ook heb ik het Satya tijdperk (het gouden tijdperk) genoemd.

Daar begint in feite het verhaal van onze menselijke ontwikkeling mee; dat was namelijk de periode dat de 'goden op aarde wandelden en zich vrijelijk vermengden met de stervelingen'. Maar deze goden vertrekken, dat wil zeggen dat zij onzichtbaar worden (*The Secret Doctrine II*, p. 273). En langzamerhand vindt er dan een degeneratie plaats dank zij het feit dat de kennis van die goden minder en minder direct beschikbaar is en een ander element binnensluipt, namelijk trots, hoogmoed en zelfzucht.

Dan begint het goed beroerd te worden. Men beschikt nog over goddelijke vermogens, men was in feite een mens-god, en men had nog contact met zijn innerlijke god maar men was tegelijkertijd dierlijk in zijn fysieke deel.

‘We are the Kings, we are the Gods’ (Wij zijn de Koningen, wij zijn de Goden - GL II [271]).

Dan ontstaat er een strijd, bijna op leven en dood tussen het goddelijke deel en het stoffelijke deel van de mens. Degenen die hun stoffelijke deel overwinnen, dus ‘meester’ worden over hun lichaam, worden gerekend tot de ‘zonen van licht’. Degenen die de strijd met hun stoffelijke deel verliezen en slaaf worden van de stof, worden de ‘zonen van duisternis’ genoemd. Hun innerlijk licht is verduisterd of versluierd. Er worden tempels gebouwd en de vormen worden aanbeden; men gaat zijn eigen vormen, zichzelf aanbidden. Dat is het moment waarop de wijzen, zoals ik al eerder heb gesteld, de ware kennis beperken tot de zeer weinigen.

Er is zelfs een tijd geweest dat de vrees voor ontheiliging van de gewijde mysteriën zo groot was dat de ingewijden hun toevlucht zochten tot het gebergte van de woestijn en er geheime genootschappen en broederschappen, zoals die van de Esseners, werden gevormd en opgericht. De heilige kennis en wetenschap werd dieper dan ooit voor de menselijke blik verborgen.

En terecht. Het is in de laatste eeuw vóór onze jaartelling dat door Caesar alle bewoners van Alesia worden afgeslacht, waaronder de Druïden, de priesters van de scholen en de neofieten. De stad werd met de grond gelijk gemaakt. Enige jaren later gevolgd door Bibractis, een stad beroemd om haar heilige Druïdenschool. Hiermee sterven de geheimen van de inwijdingen der grote mysteriën, de mysteriën van de natuur en de occulte waarheden voor Europa, zo wordt gesteld in de GL III, afdeling XXXIII. Ook werd de beroemde Alexandrijnse boekerij door dezelfde Caesar verbrand en vernietigd en in het jaar 389 werd, wat overgebleven was door ‘het Christenvolk’ vernietigd. De meest onschatbare boeken werden echter voor de beoefenaars van het occultisme gered; zij gingen voor de wereld verloren.

Involutie en evolutie bewegen zich in kringlopen. De mens zal eindigen zoals hij begonnen is.

Dit betekent dat het moment gaat komen dat de mens in staat is zich opnieuw bewust te worden van zijn goddelijk deel, van zijn hogere, innerlijke vermogens en dat de mens in staat zal zijn het mysterie dat in hem en in de cosmos besloten ligt te ontraadselen. Ieder mens is geboren met in hem de rudimenten van universeel bewustzijn waardoor hij in staat is tot waarneming te komen van zijn innerlijke god, van het Ene of van Satya, de werkelijke werkelijkheid.

... het moment gaat komen dat de mens in staat is zich opnieuw bewust te worden van zijn goddelijk deel, van zijn hogere, innerlijke vermogens en dat de mens in staat zal zijn het mysterie dat in hem en in de cosmos besloten ligt te ontraadselen.

‘Vriend’, staat er in de *Brieven van de Meesters*, brief 66, ‘pas op voor trots en egoïsme, twee van de gevaarlijkste valstrikken voor de voet van hem die de hoge paden van kennis en spiritualiteit wil bereiken’.

En in brief 2 staat:

‘Degene die de banier van mysticisme hoog wil houden moet het voorbeeld geven aan anderen. Hij moet de eerste zijn om zijn levenswijze te veranderen en er moedig voor uitkomen dat hij bij zijn studie van de occulte mysteriën deze als de hoogste trede van de ladder der kennis beschouwt. Het “koninkrijk der hemelen” moet door geweld genomen worden, zeggen de Christelijke mystici. Gewapend en bereid te overwinnen of ten onder te gaan kan de moderne mysticus hopen zijn doel te bereiken.’

En ergens anders wordt gesteld dat degene die zichzelf overwint, de moeilijkste strijd heeft gestreden die mogelijk is.

In brief 49 wordt nadrukkelijk gesteld:

'Laten zij die werkelijk wensen te leren alles opgeven en naar ons komen, in plaats van te verwachten dat wij naar hen zullen gaan. Waarheid is dat, tenzij de neofiet de toestand bereikt, die nodig is voor die graad van verlichting, waarop hij recht heeft en waarvoor hij geschikt is, de geheimen voor het merendeel, zo niet alle onmededeelbaar zijn. De ontvankelijkheid moet even groot zijn als de begeerte om onderricht te geven. De verlichting moet van binnenuit komen. Tot op dat ogenblik kunnen geen hocus pocus van incantaties of mooie vertoningen, geen metafysische lezingen en discussies, geen opgelegde boetedoening haar geven. Het enige wat wij kunnen doen is aanwijzingen geven en deze zijn duizenden jaren lang geen geheim geweest. Onthouding, meditatie, reinheid van gedachte, woord en daad, het zwijgen gedurende zekere tijd om de natuur de gelegenheid te geven om te spreken tot hem die van haar iets leren wil, beheersing van de dierlijke hartstochten en aandriften, algehele onbaatzuchtigheid van bedoeling.'

En inderdaad kan de mens van vandaag zich niet beklagen over gebrek aan aanwijzingen om 'de goede strijd te strijden'. Maar ondanks alle aanwijzingen moet toch ieder voor zichzelf het mysterie ontraadselen. 'Niemand krijgt haar, dan hij die haar uit zichzelf ontdekt.'

In een onbekende stad kan een plattegrond helpen de weg te vinden, maar om ergens te komen moet de weg gegaan worden. Dat wil zeggen dat de theorie kan helpen om de praktijk mogelijk te maken.

Het leven moet geleefd worden om tot wijsheid te komen.

H.P.B. heeft het schitterende boekje 'De Stem van de Stilte' nagelaten, opgedragen aan de 'enkelen'. Het boek is ontleend aan 'het boek van de gulden voorschriften' dat deel uitmaakt van dezelfde serie als die waaruit de Stanza's van het boek van Dzyan werden genomen en waarop *De Geheime Leer* is gebaseerd.

Zij stelt in het voorwoord dat niet alle voorschriften gegeven kunnen worden aan een wereld die te zelfzuchtig is en teveel hangt aan voorwerpen van de zinnen om ook maar enigermate voorbereid te zijn om deze verheven ethiek in de ware geest te ontvangen. Want, zegt zij, tenzij een mens ernstig volhardt in het nastreven van zelfkennis, zal hij nooit een willig oor lenen aan leringen van deze aard.

En dan volgen de instructies, de waarschuwingen en de bemoedigingen: Zoek de stilte op, wordt stil en neem waar. Sluit de zinnen af. Luister, luister met volle aandacht naar de klank van je innerlijk wezen, laat dát tot je spreken:

'Dan zal uit het hart die kracht opstijgen naar het zesde, het middelste gebied, de plaats tussen uw ogen, wanneer zij de adem wordt van de Ene ziel, de stem die alles vult, de stem van uw innerlijke god.' (Fragment I, 39)

En dit is het mysterie!

Noten:

1. Dr. Alexander Wilder was een vooraanstaand medicus, schrijver en Platonist in de 19e eeuw.
2. Voltaire is een schrijver uit de 18e eeuw, die lid was van de Orde der Tempeliers.

Wat de Meesters over theosofen en over de Theosophical Society gezegd hebben

– Louis Geertman

Honderdvijfentwintig jaar na de oprichting van de Theosophical Society leek het mij interessant om nog eens na te gaan welke adviezen, mededelingen en waarschuwingen de Meesters in hun brieven aan A.P. Sinnett en A.O. Hume gaven om de T.S. tot een succes te maken en de serieuze zoeker naar waarheid te helpen op zijn pad.

Ik heb daarvoor de Nederlandse uitgave gebruikt van *De Mahatma Brieven* (in dit artikel afgekort tot MB) (T.U.P., 2e ed., 1979) en tevens de *Gecombineerde Chronologie* (afgekort tot GC) van M. Conger (T.U.P., 1979), waarin de eerste brief van Meester K.H. aan de heer Hume is opgenomen en het standpunt van de Chohan ten aanzien van de T.S.

In de eerste brief van K.H. aan A.O. Hume, gedateerd 1 november 1880, wijst de Meester erop hoe enorm moeilijk het is om zelfs de elementaire beginselen van de occulte wetenschap aan de moderne mens over te brengen. De moeilijkheid is gelegen in het feit dat

‘een mens alleen kan denken langs uitgesleten groeven, en tenzij hij de moed heeft deze op te vullen en voor zichzelf nieuwe te maken, hij noodgedwongen de oude lijnen moet volgen... als gevolg van het hoogste gebruik van het intellect in het wetenschappelijk actieve brein, ontwikkelt zich een gesublimeerde vorm van geestelijke energie, die in de kosmische activiteit onbegrensde gevolgen teweegbrengt, terwijl het automatisch werkende brein slechts een zeker quantum grove kracht in zichzelf vasthoudt en opslaat, die voor het individu of de mensheid geen nut oplevert. Het menselijk brein is een onuitputtelijke generator van de meest verfijnde kosmische kracht, uit de lage, grove energie van de natuur (GC, blz. 33)

... iedere gedachte van de mens, na te zijn ontwikkeld, gaat over in de innerlijke wereld en wordt een actieve entiteit door zich te verbinden - verenigen, zouden we het kunnen noemen - met een elementaal, dat wil zeggen met een van de half-intelligente krachten van de natuurrijken. Zij blijft bestaan als een actieve intelligentie, een schepsel dat door het denken is verwekt, gedurende een langere of kortere periode, evenredig aan de oorspronkelijke intensiteit van de hersenactiviteit die haar heeft voortgebracht. Derhalve blijft een goede gedachte bestaan als een actieve weldadige kracht; een kwade gedachte als een boosaardige demon. En zo bevolkt de mens voortdurend zijn stroom in de ruimte met een wereld van hemzelf, vol van het kroost van zijn fantasieën, verlangens, impulsen en hartstochten, een stroom die inwerkt op ieder gevoels- en/of zenuw-organisme dat ermee in aanraking komt, en evenredig is aan zijn dynamische intensiteit. De Boeddhist noemt dit zijn "Skandha", de Hindoe geeft er de naam "Karma" aan; de Adept ontwikkelt deze vormen bewust, andere mensen werpen ze onbewust af.' (GC, blz. 35)

Theosofie, zo wordt gesteld in *De Geheime Leer*, is de synthese van wetenschap, filosofie en religie. Het is in dit verband interessant te lezen dat Meester K.H. 'Wetenschap alléén van belang acht voor zover zij mogelijkheden tot morele resultaten meebrengt en nut voor de mensheid heeft.' (GC, blz. 34) Theosofie, zo stelt hij,

'kan... het materiaal... leveren voor een universele godsdienstige wijsbegeerte die bestand is tegen wetenschappelijke aanvallen, omdat zij zelf het laatste woord is van de absolute wetenschap; en een godsdienst die deze naam waardig is, omdat hij zich bezighoudt met de betrekkingen tussen de stoffelijke en de psychische mens, en tussen deze beide en alles wat er boven of beneden is... Haar voornaamste doel is het uitroeien van de voornaamste vormen van bijgeloof en scepticisme, en uit lang verzegeld gebleven bronnen het bewijs te putten dat de mens zijn eigen toekomstig lot kan vormen en met

zekerheid kan weten dat hij hierna kan voortleven, indien hij dit slechts wil; dat alle "verschijnselen" slechts manifestaties van natuurwetten zijn en het de plicht is van ieder intelligent wezen te proberen deze te begrijpen.' (GC, blz. 40)

Theosofie, zo wordt gesteld in *De Geheime Leer*, is de synthese van wetenschap, filosofie en religie.

Laten we nu eens kijken wat het standpunt van de Chohan ten aanzien van de T.S. Is. Deze stelt nadrukkelijk:

'Willen onze leringen werkelijk invloed uitoefenen op...opvattingen omtrent waarheidsliefde, reinheid, zelfverloochening, naastenliefde enz., dan moeten wij de kennis van de theosofie in het openbaar verkondigen en populariseren...het zelfopofferend zoeken naar de beste middelen om onze naaste op het juiste pad te brengen, en zoveel van onze medemensen als ons mogelijk is er hun voordeel mee te laten doen, maakt iemand tot een waar theosoof... Leer de mensen in te zien dat het leven op aarde, zelfs het gelukkigste, slechts een last en een begoocheling is, dat slechts ons eigen karma, de oorzaak die het gevolg teweeg brengt, onze eigen rechter is, onze verlosser in toekomstige levens, en de grote strijd om het bestaan zal al gauw zijn intensiteit verliezen... Wil een godsdienst en wijsbegeerte waar zijn, dan moeten ze de oplossing bieden voor ieder probleem. Dat de wereld er moreel zo slecht aan toe is, is een doorslaggevend bewijs dat geen enkele van haar godsdiensten en wijsbegeerten, die van de beschaafde rassen nog minder dan die van enige andere, ooit in het bezit van de waarheid is geweest. Voor hen zijn juiste en logische verklaringen van de problemen van de belangrijkste tweevoudige beginselen - recht en onrecht, goed en kwaad, vrijheid en despotisme, genot en smart, egoïsme en altruïsme - nu even onmogelijk als 1881 jaar geleden. Zij zijn even ver verwijderd van de oplossing als ooit tevoren, maar - ergens moet daarvoor een logische oplossing bestaan, en als onze leringen zullen

tonen dat zij in staat zijn die te geven, dan zal de wereld de eerste zijn om toe te geven, dat moet de ware wijsbegeerte, de ware godsdienst, het ware licht zijn, dat de waarheid geeft en niets dan de waarheid.' (GC, blz. 45 t/m 49)

Om tot een werkelijke regeneratie van de mens te komen is heel wat nodig. Niet voor niets zegt Meester K.H.:

'Wat de menselijke natuur betreft, die is nog dezelfde als miljoenen jaren geleden: Vooroordeel gebaseerd op zelfzucht, algemene onwil om een gevestigde orde op te geven voor nieuwe wijzen van leven en denken... trots en een halsstarrig afwijzen van de Waarheid als die hun vroegere ideeën omverwerpt - dat zijn de kenmerken van uw tijd.' (MB 1, blz. 3)

Hier ligt dus een duidelijke taak voor de theosoof. Hij moet daarbij echter niet uit het oog verliezen dat

'het hoofddoel van de T.S. niet zozeer is gelegen in het bevredigen van individuele aspiraties dan wel in het dienen van onze medemensen.' (MB 2, blz. 8)

We richten ons immers op een algemene broederschap die

'de enige veilige grondslag vormt voor algemene zedelijkheid.' (MB 4, blz. 20) Daarmee wordt bedoeld *'een echte praktische Broederschap van de Mensheid waarin allen medewerkers van de natuur zullen worden en voor het heil van de mensheid zullen werken.'* (MB 6, blz. 27)

invloed te weerstaan, als de tijd daar is, als te trachten de loop van het getij te stuiten; maar dit alles zal geleidelijk gebeuren, en voor het zover is hebben wij een taak te vervullen; en wel, het zoveel mogelijk verwijderen van het afval dat onze vrome voorvaderen achterlieten. Nieuwe ideeën moeten in schone grond worden geplant, want deze ideeën raken de belangrijkste onderwerpen... raken de werkelijke plaats van de mens in het heelal m.b.t. zijn vroegere en toekomstige geboorten; zijn oorsprong en uiteindelijke bestemming; de relatie tussen het sterfelijke en het onsterfelijke; tussen het tijdelijke en het eeuwige, het eindige en het oneindige; het zijn groter, verhevener ideeën, meer omvattend, die de universele heerschappij van de niet-veranderende en Onvergankelijke Wet erkennen, ten aanzien waarvan er slechts een EEUWIG NU bestaat, terwijl voor oningewijde stervelingen de tijd iets is van verleden of toekomst daar hij in verband staat met hun eindig bestaan op dit aardbolletje.' (MB 6, blz. 27; zie in verband hiermee ook MB 93, blz. 473-474)

Daarom moet er een begin worden gemaakt met

'een "Broederschap van de Mensheid", een echte Universele Broederschap; een instelling die in de hele wereld bekendheid zal verwerven en de aandacht zal trekken van de edelste geesten.' (MB 6, blz. 27-28)

Waarom is die Broederschap der Mensheid zo belangrijk? Welnu, zij kan ertoe bijdragen dat...

'alle menselijke en zuiver individuele gevoelens - bloedverwantschap, vriendschapsbanden, vaderlandsliefde en rasvoorkeur - alle zullen verdwijnen om samen te smelten in één universeel gevoel, het enig ware en heilige, het enig onzelfzuchtige en Eeuwige - Liefde, een Onmetelijke Liefde voor de mensheid - als geheel! Want het is de "mensheid" die de grote wees is, de enig onterfde op aarde, mijn vriend. En het is de plicht van ieder mens, die gevoelig is voor een onzelfzuchtige impuls, om iets, hoe weinig ook, voor haar welzijn te doen.' (MB 8, blz. 36-37)

Het hoofddoel van de T.S. is niet zozeer gelegen in het bevredigen van individuele aspiraties dan wel in het dienen van onze medemensen.

Al in de eerste brief van K.H. aan A.O. Hume werd gewezen op het belang van het inslaan van nieuwe denkpaden.

'Naarmate de menselijke geest nieuwe ideeën zal ontvangen en de oude en versletene terzijde zal leggen, zal de wereld vooruitgaan; ...het zal even onmogelijk zijn hun

En laten we niet uit het oog verliezen:
'Eenheid geeft altijd kracht: ...Eenheid betekent... een concentratie van vitale en magnetische kracht tegenover de vijandige stromen van vooroordeel en fanatisme.' (MB 8, blz. 40)

De doelstellingen van de T.S. moeten goed begrepen worden, want het zijn
'de algemene misvattingen omtrent de doelstellingen van de T.S. die haar vooruitgang verlammen - en niets anders. Het ontbreekt deze doelstellingen niet aan duidelijkheid, als zij maar behoorlijk worden uitgelegd. De leden zouden volop werk hebben als zij met de helft van de ijver waarmee ze nu illusies najagen, de werkelijkheid zochten... De Theosofie... (zou) in handen van echte filantropen en theosofen zo sterk als een onneembare vesting kunnen worden...Alleen hij, die liefde voor de mensheid in zijn hart koestert, die in staat is de gedachte van een herscheppende praktische Broederschap ten volle te begrijpen, heeft het recht onze geheimen te bezitten. Hij alleen, zo iemand - zal zijn vermogens nooit misbruiken, daar er geen vrees hoeft te bestaan dat hij ze voor zelfzuchtige doeleinden zal aanwenden... De wereld heeft het licht van ware kennis verduisterd en zelfzucht verhindert haar herleving, want de hechte Broederschap van allen, die onder dezelfde onveranderlijke natuurwet worden geboren, wordt door haar uitgesloten en niet erkend. (MB 38, blz. 277-278)

Deze taak te volbrengen is een reusachtig werk, zoals gezegd wordt in MB 43 (blz. 290):

"Windt zich het pad steeds slingerend omhoog?"

"Ja, tot het einde toe."

"En duurt de dagreis dan de volle lange dag?"

"Van d'ochtend tot de nacht, mijn vriend."

Waarom dat karwei zo groot is, wordt ook duidelijk gemaakt.

'Zie om u heen, mijn vriend: zie de drie "vergiften" die woeden in het menselijke hart - toorn, hebzucht, begoocheling, en de vijf

duisterheden (belemmeringen) - afgunst, hartstocht, wankelmoedigheid, traagheid en ongelooft - die hen steeds beletten de waarheid te zien. Zij zullen nooit de bezoedeling van hun ijdele, boze hart kwijtraken, en evenmin het geestelijk deel van zichzelf ontwaren. Wilt u niet proberen... om uzelf uit het net van leven en dood los te maken, waarin zij allen gevangen zijn en om minder lusten en begeerten te koesteren?' (MB 45, blz. 293)

Enheid geeft altijd kracht: ...Eenheid betekent... een concentratie van vitale en magnetische kracht

Maar ook wordt duidelijk gemaakt dat er een beloning is voor de inspanning:

'Niet één van hen die slechts hebben geprobeerd het werk van de T.S. te bevorderen, hoe onvolmaakt en gebrekkig hun aanpak en middelen ook waren, zal dit tevergeefs hebben gedaan.' (MB 33, blz. 270)

Dat de Meesters het volste vertrouwen hebben in de T.S. mag blijken uit de volgende opmerking: *'De Society zal als instelling nooit ten onder gaan, ofschoon dit met afdelingen en personen daarin wel kan gebeuren.'* (MB 34, blz. 271)

Het grootste obstakel voor de regeneratie van ons bewustzijn ligt in onszelf. In een heel belangrijke brief wordt hierop diep ingegaan:

'Het werkelijke kwaad komt voort uit de menselijke intelligentie, en de oorsprong ervan ligt geheel en al in de denkende mens die zich van de natuur vervreemdt. De mensheid alleen is dus de ware bron van het kwaad. Het kwaad is... het kroost van menselijke zelfzucht en hebzucht. Als u er ernstig over nadenkt zult u ontdekken dat... de oorsprong van elk kwaad, groot of klein, in menselijk handelen is gelegen, in de mens wiens intelligentie hem tot het enig vrij handelende wezen in de Natuur maakt. Niet de natuur verwekt ziekten, maar de mens... overdaad (veroorzaakt) ziekte, ellende,

mentaal en lichamelijk lijden, welke laatste aan toekomstige generaties, het nakroost van de schuldigen, als het grootste kwaad wordt overgedragen. Ambitie, het verlangen om geluk en comfort voor onze geliefden veilig te stellen door ons te onderscheiden en tot welstand te geraken, zijn prijzenswaardige, natuurlijke gevoelens, maar als zij de mens veranderen in een eerloze, wrede tiran, een vrek, een zelfzuchtige egoïst, dan brengen zij nameloos leed over de mensen om hem heen; over naties zowel als individuen. Al deze dingen - voedsel, welstand, ambitie, en duizenderlei andere dingen... worden de bron en oorzaak van het kwaad... volg elke oorzaak van het kwaad die u maar kunt vinden tot de oorsprong en dan zult u één derde van het probleem van het kwaad hebben opgelost... de grootste, voornaamste oorzaak van bijna twee derde van alle kwaad dat de mensheid achtervolgt sinds die oorzaak een macht werd... is de godsdienst, in welke vorm of bij welk volk ook. Het zijn de priesterkasten, het priesterdom en de kerken; het is in die illusies die de mens als heilig beschouwt dat hij de bron moet zoeken van die vele vormen van kwaad die de vloek van de mensheid zijn en haar bijna overweldigen.

**Laat iedere afdeling een of ander doel kiezen om voor te werken ...
hetzij in godsdienstige,
opvoedkundige, of wijsgerige
richting.**

Onwetendheid schiep Goden en sluwheid maakte van de gelegenheid gebruik. Kijk naar India, naar het Christendom en de Islam, naar het Jodendom en het Fetisjisme. Het is het priesterbedrog dat deze Goden voor de mens zo afschrikwekkend maakte, een fanaticus die het hele mensdom buiten zijn eigen sekte haat zonder dat hij er ook maar enigszins beter of moreler door wordt. Het is het geloof in God of Goden dat twee derde van de mensheid tot slaven maakte van een handjevol lieden, die hen bedriegen

onder het valse voorwendsel hen te redden' (MB 10, blz. 64 t/m 66)

Vooraf in het materialistische Westen moet men nog veel leren omtrent de ware wijsheid.

'De waarheid is, mijn beste vriend, dat, ondanks de grote vloedgolf van mysticisme, die nu een deel van de intellectuele klasse van Europa overspoelt, de Westerse volken alsnog ternauwernood hebben geleerd dat ze herkennen wat wij wijsheid noemen in haar verhevenste betekenis. Vooralsnog wordt alleen diegene in zijn wereld werkelijk wijs geacht, die de dingen die zich in het leven voordoen op de handigste wijze regelt, zodat ze het grootst mogelijke materiële voordeel opleveren - eerbewijzen of geld. Dat diegene wijs zou zijn, die de rijkdommen van de geest zoekt om die rijkdommen zelf en de vreugde daarvan, zonder het bijkomstig oogmerk ze voor het verkrijgen van stoffelijke voordelen aan te wenden, werd altijd ontkend, en dat zal nog lang... het geval zijn. (MB 54, blz. 337-338)

Als je je beschikbaar stelt voor het werk van het dienstbaar zijn aan de mensheid, moet je tegelijkertijd de strijd aangaan met jezelf, om je ware innerlijke natuur naar buiten te brengen.

Je moet je demon van begeerte en je aardse hartstochten overwinnen.

'Het waren geen lege woorden van de Tathagata, dat "hij die meester wordt over het Zelf, groter is dan hij die duizenden in een veldslag overwint": een moeilijker worsteling bestaat er niet.' (MB 54, blz. 350)

Elke afdeling binnen de T.S. heeft zijn eigen taak te vervullen op de plaats waar zij zich bevindt. De Meester K.H. spreekt zich daarover duidelijk uit:

'Laat... iedere afdeling... een of ander doel kiezen om voor te werken, uiteraard een doel dat in overeenstemming is met de algemene beginselen van de T.S. - maar toch een eigen bijzonder en bepaald doel, hetzij in godsdienstige, opvoedkundige, of wijsgerige richting. Hierdoor zou meer ruimte aan de algemene werkzaamheden van de Society

worden gegeven; er zou doeltreffender en nuttiger werk worden gedaan; (MB 54, blz. 352)

In een prachtig beeld wordt de taak van de theosoof geschetst.

‘...de taak van de theosoof is als die van de landman; zijn akkers ploegen en zijn graankorrels strooien zo goed als hij kan: het resultaat hangt af van de natuur en die is de slaaf van de Wet.’ (MB 59, blz. 376-377)

Maar ook in het gewone dagelijkse leven kan men door getrouw zijn plicht te vervullen een bijdrage leveren.

‘... de man of vrouw die zich door Karma temidden van kleine eenvoudige plichten en opofferingen en liefdevolle attenties geplaatst ziet, zal door deze trouw te volbrengen, tot hogere Plicht, Offervaardigheid en Liefde jegens de gehele mensheid komen - bestaat er een beter pad naar de verlichting waarnaar u streeft, dan de dagelijkse overwinning van het Zelf, de volharding, zelfs wanneer een merkbare psychische vooruitgang ontbreekt, het ondergaan van tegenspoed met die kalmte en kracht, waardoor deze in geestelijke winst worden omgezet - aangezien goed en kwaad niet kunnen worden afgemeten naar wat er op het lagere of stoffelijke gebied gebeurt.’ (MB 68, blz. 413)

De Meesters hebben met het stichten van het kanaal van de T.S. een doel voor ogen dat hun zeer ter harte gaat, n.l.

‘De verspreiding van de WAARHEID door middel van Esoterische leringen, langs welk religieus kanaal ze ook worden geleid, en het doen verdwijnen van grof materialisme, blinde vooroordelen en scepticisme... Want de filosofie (die wij Theosofie noemen) is de eindeloze oceaan van Waarheid, het centrale punt waar elke rivier en elke stroom heenvloeit en in samenkomt - of hun oorsprong in het oosten, westen, noorden of zuiden ligt. Zoals de loop van een rivier afhankelijk is van de aard van haar stroomgebied, zo moet het kanaal voor het doorgeven van Kennis zich aanpassen aan de omringende omstandigheden.’ (MB 85, blz 443-444)

De T.S. moet als belangrijkste doel nastreven

‘de verbetering van de toestand van de MENS door de verspreiding van de waarheid, aangepast aan de verschillende stadia van zijn ontwikkeling en die van het land, waarin hij woont en waartoe hij behoort. De WAARHEID draagt geen naamkaartje en heeft niet te lijden van de naam waaronder ze wordt verkondigd.’ (MB 85, blz. 445)

De verspreiding van de WAARHEID door middel van Esoterische leringen, langs welk religieus kanaal ze ook worden geleid, en het doen verdwijnen van grof materialisme, blinde vooroordelen en scepticisme

Elk lid moet zich daarvoor inspannen, maar Meester K.H. Waarschuwt:

‘Hoed u voor een geest van liefdeloosheid, want die zal als een hongerige wolf op uw pad verschijnen en de betere eigenschappen van uw natuur, die tot ontwikkeling zijn gekomen, verslinden. Veruim uw sympathieën in plaats van ze te beperken; probeer u met uw medemensen te vereenzelvigen, in plaats van uw kring van affiniteiten te verkleinen.’ (MB 66, blz. 407)

Vaak maken we ons zorgen over het geringe aantal leden van de T.S., maar de Meesters maken duidelijk:

‘... we (hebben) niet zozeer behoefte aan kwantiteit maar aan kwaliteit, om de Society tot een succes te maken...’ (MB 141, blz. 538) Zolang we maar daadwerkelijk het goede voorbeeld geven, niet alleen in theorieën maar in de praktijk, want ‘het is niet voldoende het lichaam (van de T.S.) en de Afdelingen als scholen van moraliteit, wijsheid en menslievendheid te prijzen, want ze zullen door de buitenwereld altijd worden beoordeeld naar hun vruchten en niet naar hun pretenties - niet naar wat ze zeggen, maar naar wat ze doen.’ (MB 141, blz. 539)

Drie eigenschappen zijn onontbeerlijk:
'Moed, geduld en hoop, mijn broeder.'
(MB 145, blz. 544)

Ook 125 jaar na de oprichting van de T.S. moet er nog veel werk verzet worden. Het verbeteren van de wereld ligt in het verbeteren van onszelf. Het is een zware opgave en een enorme uitdaging. Laten we hem aangaan, ook als we soms falen! De evan-

gelist Philippus schreef:

'De onwetendheid is een slavin. De kennis is vrijheid. Als we de waarheid kennen, zullen we de vruchten van de waarheid in onszelf oogsten.' (Uit *De verborgen leringen van Jezus door J. Slavenburg*, uitg. Ankh-Hermes, Deventer, 1992)

Ik besluit met een bekend citaat van H.P. Blavatsky:

Er is een weg
Steil en doornig
Bezeten met gevaren
Van allerlei aard
Maar toch een weg
En hij leidt naar
Het hart van het heelal
Ik kan u zeggen
Hoe gij hen vinden kunt
Die u de geheime doorgang
Zullen tonen welke
Alleen naar binnen leidt
En achter de nieuweling
Voor altijd sluit
Er bestaat geen gevaar
Dat onversaagde moed
Niet overwinnen kan
Er bestaat geen beproeving
Waar vlekkeloze reinheid
Niet doorheen kan komen
Er is geen moeilijkheid
Welke een krachtig denkvermogen
Niet te boven kan komen
Voor wie overwinnend omhoog gaan
Is er een beloning
Waarvoor geen woorden zijn
Het vermogen om de mensheid
Te zegenen en te redden
Voor hen die te kort schieten
Zijn er andere levens
Waarin het slagen komen zal.

Het werken met de tijd

– Fay van Ierlant

In de *Mahatma Brieven* vinden we de opmerking: 'Het is de plicht van elke filantroop om mee te werken met de stroom van de tijd en met de voorwaarts drijvende impulsen.' Met andere woorden: gebruik te maken van de mogelijkheden die een tijdperk biedt. Een van de taken van de Theosofische Vereniging zou dan neerkomen op het zoeken naar de tijdloze realiteit die ten grondslag ligt aan de steeds veranderende fenomenale wereld.

In de zogenaamde *Bowen-brochure* over de studie van theosofie uit 1891 legt H.P. Blavatsky uit hoe vormen en patronen doorbroken kunnen worden door het proces van jnana-yoga, het proces waardoor men kan gaan zien dat alle vormen beperkte tijdsgebonden weerspiegelingen zijn van de achterliggende realiteit. Een groeiend inzicht in die beperktheid maakt het mogelijk om met de tijd mee te werken.

Om te kunnen werken met de tijd zou men dan voortdurend vormen die niet meer voldoen herkennen en doorbreken. Dat vraagt om een benadering die door H.P. Blavatsky wel aangeduid wordt als de leer van het hart: het doordringen tot de essentie welke aan alles wat we bestuderen ten grondslag ligt en je daar door laten inspireren in het dagelijks handelen. Het gevondene wordt in het leven opgenomen. Men handelt uit inspiratie en inzicht.

Bij de leer van het oog blijft het onderzoek intellectueel, men past het niet toe, wat kan leiden tot een vormvaste leer die verkondigd kan worden maar niet in de praktijk wordt gebracht.

De *Mahatma Brieven* en de aantekeningen van Bowen stammen uit de negentiende eeuw.

Hoe verliep het benaderen van theosofie sindsdien in de Theosofische Vereniging?

Het gevaar van het verkondigen van een leer lag altijd op de loer, ook al omdat men in het begin van de twintigste eeuw nog gewend was aan religies die aangaven wat men moest geloven. Er werd niet verwacht dat men zelf onderzoek deed. Het was Krishnamurti die in 1929 wees op de noodzaak om allereerst jezelf te ontwikkelen om ooit de werkelijkheid waar te kunnen nemen.

Hij sprak over de benadering van dat wat hij de lering noemde en hij zei: 'De mens moet het zien te vinden doordat hij gaat begrijpen wat de inhoud is van zijn eigen denken, doordat hij het observeert en niet doordat hij er intellectuele analyses van maakt.'

Krishnamurti wees op de noodzaak om allereerst jezelf te ontwikkelen om ooit de werkelijkheid waar te kunnen nemen.

J.J. van der Leeuw, de voorzitter van de TVN, kwam hier in 1930 op terug met zijn lezing *Revelation or Realisation, Openbaring of Verwezenlijking*, die hij hield voor de Londense federatie, de Nederlandse conventie en het Europese congres. Hij bracht naar voren dat het in 1929 uit de hand gelopen was met de aankondigingen en openbaringen die geleid hadden tot Krishnamurti's breuk met de wereldleraar organisatie. J.J. van der Leeuw zei o.a.:

'Toen Krishnamurti begon met zijn lering was het voor de meeste theosofen niet zo dat ze het niet konden begrijpen, maar ze vroegen zich af hoe ze het in konden passen in hun bestaande denkpatroon. Maar het leven is niet een probleem dat opgelost moet worden, het is een mysterie dat ervaren moet worden. Het is het gemak waarmee theosofen alle problemen en gebeurtenissen kunnen plaatsen dat ware kunstenaars en denkers doet wegllopen. Zij weten té goed dat het leven niet in een systeem gestopt kan worden, dat het doel van het denken niet is het leven te verklaren in woorden maar het te begrijpen door het te ondergaan. Het is het middelma-

tige denken dat comfort zoekt en geen waarheid. De zoeker naar waarheid ziet niet op tegen moeilijkheden en twijfel, maar verwelkomt ze. Natuurlijk zoeken we allemaal wel eens advies van iemand en praten we over moeilijkheden. Er is ook geen reden waarom we niet zo veel mogelijk proberen te leren van leraren en boeken, zo lang we inzien dat we zelf besluiten moeten nemen en dat het zwakheid is als we die verantwoordelijkheid op anderen afschuiven. De open deur naar de realiteit ligt in het hier en nu, in de beleving van iedere dag, overal. De moderne mens zoekt geen toevlucht, troost of zekerheid maar aanvaardt de storm van het leven op eigen kracht.' Tot zover J.J. van der Leeuw in 1930.

In de jaren na 1950 werd er in een groep rond Krishnamurti geëxperimenteerd met een vorm van dialoog, die ten doel had het denken te bevrijden van herinnering en tijd, een verandering in het bewustzijn teweeg te brengen en het inzicht te laten ontstaan dat het denken diepe wortels geeft van stabiliteit.

Het ging over het tot stand komen van een soort innerlijke revolutie, waarbij het de mens duidelijk wordt dat hij zelf de veroorzaker is van zijn problemen, waarvan de wortels liggen in zijn manier van denken. Dat vraagt om een dagelijks leven dat vrij is van elke ik-gerichte activiteit.

Er zouden geen meningsuitwisselingen, geen woordenvloeden, geen ervaringen uit het verleden zijn in deze Krishnamurti dialogen omdat die blokkerend werken. Men trachtte te komen tot een intensiteit van onderzoek waaruit inzicht voortkomt door waarneming. Er is dan geen leider of leraar. De dialoog is de leraar. Het gaat om een voortdurend ontsluiteren van in het gesprek naar boven komende vormen.

Een jnana yoga in groepsvorm waarbij door het denken te ontspannen een andere manier van waarneming ontstaat.

Dit alles heeft zijn invloed op het werken met theosofie in deze tijd. In 2000 worden cursussen niet meer verkondigd maar ingeleid en gedeeld. Iedereen heeft de verantwoordelijkheid door de teksten van

tevoren te onderzoeken en het gevondene eventueel in te brengen.

Men gaat niet meer naar lezingen om in te nemen maar om deel te nemen. Met de mogelijkheid de eigen denkpatronen te doorbreken naar een diepere achtergrond en de veiligheid van conditionering te verlaten en gevoelig te worden voor onderzanding en ervaring.

Door de ongekend groeiende mogelijkheden tot communicatie van nu weten de mensen meer dan ooit tevoren. Er ontstaat een mondiaal denken dat uitgaat van de persoonlijke en historische verantwoordelijkheid voor alles wat zich afspeelt op deze aarde. Mondiaal denken vereist het ontdekken van de juiste relatie tussen individu en wereldgemeenschap.

De theosofische zoektocht kan ertoe leiden dat men gaat inzien dat ieder veld van kennis en iedere sfeer van ervaring in verband kan worden gebracht met een ruimere context als achtergrond voor het menselijk handelen.

In zijn *Future of man, De Toekomst van de mens*, welke uitkwam in 1964 voorzag Teilhard de Chardin deze ontwikkelingen toen hij schreef:

‘Het egocentrische ideaal van een toekomst die gereserveerd is voor diegenen die het klaar hebben gespeeld, ieder voor zich, het doel te bereiken is vals en gaat tegen de natuur in. De uitkomst van de wereld, de poorten van de toekomst, het ingaan van het bovenmenselijke, dit alles staat niet open voor een paar bevoorrechten, noch voor de uitverkorenen met uitsluiting van alle anderen. Het staat open voor iedereen, in een richting waarin allen tezamen kunnen gaan en vervulling kunnen vinden in een spirituele vernieuwing van de aarde. Er wacht de mens geen andere toekomst dan in verbinding te staan met alle andere mensen.’

Teilhard komt hier dichtbij het eerste doeleinde van de Theosofische Vereniging. Het lijkt erop dat de multiculturele samenleving en het mondiale denken van nu de mogelijkheid en de sfeer van zelfkennis zal

doen toenemen, dat er een groeiend vermogen ontstaat voor de mens om zichzelf in tijd en ruimte te plaatsen totdat hij het punt bereikt waarop hij zich bewust wordt van zijn plaats en verantwoordelijkheid in relatie tot het universum.

Het kosmisch proces is onpartijdig en intelligent en komt voort uit een grenzeloze werkelijkheid.

Het werken met de tijd ligt besloten in het beginsel periodiciteit, dat het grondbeginsel is waarin weergegeven wordt dat de universele voortgang van alles bestaat in de richting van een hogere vorm van leven. We noemen dat wel de wetten van bestaan.

Het kosmisch proces is onpartijdig en intelligent en komt voort uit een grenzeloze werkelijkheid. Hoe meer we gaan waarnemen van deze z.g. spelende krachten hoe boeiender het werken met de tijd zou moeten worden. Op voorwaarde van een voortdurende betrokkenheid bij het leven van het moment, waardoor patronen doorbroken worden in een voortgaande beweging. We komen dan misschien dicht bij het ideale werken met de tijd zoals KH het zag in zijn brieven aan leden. Hij schreef:

‘Sferen van invloed kunnen overal gevonden worden. Het eerste doeleinde van de Theosofische Vereniging is filantropie. De ware theosoof is een filantroop: hij leeft niet voor zichzelf maar voor de wereld. Dit en de filosofie van het juiste begrijpen van het leven en zijn mysteries zullen de noodzakelijke basis geven en de ware te volgen richting tonen. Maar de beste invloedssfeer voor de praktisant is het hier en nu. Mijn aanhalen van het woord filantropie is bedoeld in de breedste zin de aandacht te vestigen op de absolute noodzaak van de leer van het hart als tegenspeler van die van het oog. Het morele en spirituele lijden in de wereld heeft harder hulp en genezing nodig dan dat we de wetenschap zouden moeten helpen bij hun ontdekkingen.’

Wees aandachtig

– Thomas en Susan Ockerse

Eeuwen lang is er gezegd: ken uzelf! Nu horen we: wees aandachtig! Als het zo simpel is, waarom hebben we het daar dan zo moeilijk mee?

Aandacht betekent totale betrokkenheid, zoals Krishnamurti onophoudelijk heeft benadrukt. Voor een groot aantal mensen is dat te veel gevraagd, omdat het betekent met heel je wezen in het heden te leven. Pieter Bruegel de Oudere toonde de conditie waarin we verkeren in een van zijn schilderijen, waarop te zien is dat Ikarus in zee valt. William Carlos Williams heeft dit tafereel treffend beschreven in zijn gedicht 'Landschap met de val van Ikarus':

*Volgens Bruegel was het lente toen Ikarus
viel, een boer ploegde zijn veld;
Alle landwerkers van dat jaar bevonden zich
aan de rand van de zee,
Wakker en opgewonden, op zichzelf betrok-
ken, zwetend in de zon
Die de was op zijn vleugels deed smelten.
Niet ver uit de kust klonk een plons,
Onopgemerkt. En Ikarus verdronk.
Niemand is gewaar wat er gebeurt; ze worden
allemaal in beslag genomen door hun eigen
kleine wereldje, zonder uitzicht op het grotere
geheel.*

De sleutel is conditionering. Wij hebben door onze voorkeur en afkeer, opleiding, familie, leefgemeenschap en cultuur, gewoonten in ons gedrag gevormd. Deze patronen houden ons denken af van een open visie, een heldere waarneming die in staat is om alles wat nieuw is te zien en te

Landschap met de val van Ikarus, 1558,
Pieter Bruegel

aanvaarden. Wij moeten dit probleem van de waarneming onder ogen zien en heel aandachtig zijn als wij onszelf willen kennen: waar we ons bewust van zijn en hoe we reageren, komt voort uit conditionering. In het boek van Dora van Gelder Kunz, *The Personal Aura*, toont iedere afbeelding van de menselijke aura aan de onderkant een donkere plek. Dit verbeeldt volgens haar de 'modder' die de gewoonten of patronen in ons gedrag vertegenwoordigt die we in onze huidige persoonlijkheid hebben laten uitkristalliseren. Op het moment dat we een bepaald gedragspatroon, of manier van reageren, denken te hebben overwonnen, drukt er iemand op die oude knop, wordt die modder plotseling weer losgewoeld en kunnen we niet meer helder waarnemen. Alleen als de conditionering verdwenen is, verliest die knop zijn invloed. Als wij niet beseffen dat we geconditioneerd zijn, of geen begrip hebben van onze manier van waarnemen, kunnen we niet hopen veel te bereiken.

Visuele taal (of systeem) is een krachtig medium voor de waarneming. De volgende nieuwsfoto illustreert dit. Oppervlakkig bekeken zien we de interactie van een man tegenover een groep anderen. Wij zouden deze mannen zelfs als politici kunnen herkennen. Kijken we aandachtiger, dan zien we de macht van de grotere groep tegenover die ene persoon, Arafat. Door hun aantal en omvang lijken zij zich onmiskenbaar aan Arafat op te dringen. Arafat

wekt de indruk zich, door leunen en duwen, tegen de macht van deze groep te verzetten. De voorste persoon reageert hierop en leunt enigszins achterover. De kracht hiervan op haar beurt wordt door de anderen achter hem ondervonden, maar heeft nog niet de laatste, naar voren leunende persoon bereikt. De hier optredende energieën worden verder versterkt door kleinere vormen en structuren in de compositie (kijk naar de schoenen, en de lijnen in de kleding). Terwijl we deze mannen herkennen als politici, die opgaan in een krachtig debat en politieke manipulatie, lijkt de visuele dynamiek van de afbeelding veel over de toestand van hun geest te onthullen.

Aristoteles zei dat 'de oorzaak van het genoegens dat wordt beleefd door naar de afbeelding te kijken, gelegen is in het feit dat men op hetzelfde moment leert — de betekenis der dingen vergaart'. In een gesprek heeft Radha Burnier gezegd dat *filosofie, wetenschap en religie wegen naar de waarheid waren, maar dat kunst een uitdrukking was van de directe ervaring van waarheid*. Wij moeten onthouden dat de Waarheid ons allen slechts in flarden bereikt. Om conditionering te kunnen begrijpen, moeten we naar enkele onderdelen ervan kijken: gezichtspunt, waarneming, projectie, verwachting, context, kader en onderlinge verhouding.

Nieuwsfoto met rechts Yasser Arafat.

We lezen over waarneming en onderlinge verhouding in de theosofische literatuur, en Krishnamurti spreekt er in de meeste van zijn toespraken over, maar velen onder ons houden deze ideeën op een intellectueel niveau. Wij passen ze niet toe in ons dagelijkse leven. Ons wordt verteld dat wij in meditatie ons denken moeten gadeslaan, zien hoe groot de rol is die het in ons leven speelt, hoe het de regie overneemt als wij het niet gebruiken. Maar we vergeten hoe het denken ons beperkt zodra we niet meer mediteren. Wij zijn, volgens Krishnamurti, al millennia lang geconditioneerd.

Onze waarneming van de manier waarop wij ons verhouden tot de omringende wereld is geworteld in de manier waarop wij naar de dingen kijken. Deze kan heel bekrompen zijn, of juist heel ruim, een wereldvisie wellicht. Zij wordt ruimer wanneer wij iets proberen te bekijken vanuit het standpunt van een ander. Wij kunnen dit incorporeren in onze manier van beschouwen. Het heeft echter niets te maken met ideeën die kunnen worden verwisseld. Onze manier van beschouwen is de essentie van onze individualiteit, ons unieke punt of centrum in die cirkel waarvan het midden overal is en waarvan de omtrek nergens is.

Onze manier van beschouwen is de essentie van onze individualiteit, ons unieke punt of centrum in die cirkel waarvan het midden overal is en waarvan de omtrek nergens is.

Gedurende de vele eeuwen van onze pelgrimstocht heeft onze manier van zien bagage of conditionering vergaard. De meesten van ons zijn zich dat niet eens bewust. In Eugène Ionesco's *Man With Bags* [*Présent passéé, passéé présent* (?) vert.], een tamelijk surrealistisch toneelstuk, zien we een man op reis die moeite heeft met zijn tassen, terwijl hij zich

beweegt door de indrukken van zijn verleden vermengd met het heden. Aan het slot van het stuk verplaatst het beeld zich van die ene man en ziet de toeschouwer dat alle personages in het stuk met tassen rondlopen. Een bijzonder effectieve metafoor! Onze bagage beïnvloedt onze waarneming. Waar we zijn geweest, wat we hebben gedaan, al onze ervaringen omringen ons. Wij moeten door dit alles heen kijken. Kunnen we naar een boom kijken en daadwerkelijk de boom zien, of zien we alleen wat zich allemaal over de boom in ons denken bevindt? Bij waarneming horen projectie en verwachting. Hoe vaak hebben we niet gezegd dat die of die alleen maar hoort wat hij wil horen? Of wij projecteren wie wij zijn op anderen. In de film *Fairytale*, zegt Houdini (de magiër): *Probeer nooit kinderen te bedriegen — zij verwachten niets en daarom zien zij alles.*

Wanneer wij op de omringende wereld reageren, ervan uitgaande dat wij er los van staan, moeten we er ook aan denken hoe informatie wordt verpakt: gekaderd of in context. Het punt van overeenkomst tussen deze twee ligt in verwantschap. Niets staat helemaal op zichzelf. De context is de achtergrond waartegen we iets vinden, kadreert betekent het uit zijn oorspronkelijke context halen en het in een nieuwe plaats. Wallace Stevens schreef een gedicht dat een verandering van context illustreert:

*Ik zette een pot van klei in Tennessee, en
hij was rond, op de top van een heuvel
Hij deed de slonzige wildernis deze heuvel
omgeven
De wildernis rees er tegenop, en spreidde zich
alom uit, niet langer wild
De pot van klei stond op de grond, rond en
hoog, als een schoorsteen in de hemel,
Heersend over alles en allemaal,
Grijs en kaal, gelek de pot van klei noch
kraai noch kreupelhout
Als geen ander ding in Tennessee.*

Wij moeten ons bewust zijn van verwantschappen, want zij veranderen elk

moment. Dit is de poëzie van het leven. In een boek over Koreaanse kunstvoorwerpen zegt O-Yung Lee over het Koreaanse volk:

Wij zijn de poëzie kwijt van het zien van het object als deel van een constellatie van vele verhalen, van het zien van deze objecten samen als een boek met zoveel geschiedenissen. De dingen waarmee zij (in het verleden...) zich omringden, waren, meer dan gebruiksvoorwerpen, de uitdrukking van wat zij in het leven waarnamen en wat zij van het leven dachten. Hij die hierin iets vindt ... is de enkeling... die door de poëzie der objecten heeft leren onderscheiden. Zoals wij verwantschappen ervaren, zo is ons begrip van de wereld. Er zijn geen grenzen aan de interpretatie, alleen aan de degene die interpreteert. Interpretatie is wat wij elk moment van ons leven doen, ... betekenissen vergarend, in een poging te leren begrijpen.

Bij een poging om dit proces in de arena der kunsten te leren begrijpen, merken we dat er meer gebeurt dan datgene waarvan de kunstenaar zich bewust is. Het is voor de kunstenaar niet noodzakelijk om het werk alleen maar bewust vast te leggen in ideeën en cijfers. Het interpreteren van kunst is niet slechts een proces met terugwerkende kracht waarin degene die interpreteert probeert te ontcijferen wat door de kunstenaar is becijferd. Gezien het feit dat een kunstwerk een manifestatie is van een gevarieerde verzameling van emoties van de kunstenaar, is het zinnig om te stellen dat het effect ervan op de toeschouwer verschilt van andere ervaringen. Dit is gemakkelijk te begrijpen voor theosofen die vertrouwd zijn met gedachtevormen en hun invloed op ons. Het is daarom niet verwonderlijk dat wij het gevoel hebben te worden afgestemd op de vormen van expressie waarmee wij ons bezighouden. Bovendien brengt de toeschouwer, door het werk te ontcijferen en de innerlijke kwaliteiten ervan vast te stellen, datzelfde werk in relatie met de uiterlijke wereld — waarmee hij derhalve bijdraagt aan de creatieve handeling. Verder speelt de geest of essentie die allen aan het Ene bindt een

rol binnen de uitwisseling van kunstobject, kunstenaar en toeschouwer. De vraag is hoe aandachtig wij als toeschouwers in dit creatieve partnerschap zijn. De componist Charles Ives merkte op:

Wij zijn geneigd om dat wat snel als mooi wordt aanvaard niet te onderzoeken, te analyseren of te begrijpen. Wij worden de rijkdom, de nuances, de patronen en de structuren alleen van die prachtige werken gewaar waarin wij volledig participeren, en een dergelijke participatie vergt vaak dat wij steeds weer opnieuw onze aandacht aan het werk geven.

Neem even de tijd en bekijk twee kunstwerken om uw eigen reactie erop te testen. Het ene is een bijzonder schilderij met een gecompliceerde beeldentaal van vermoedelijk religieuze aard. Het andere is een ordinaire wijnfles met het handgeschreven woord 'God' op het etiket. Beide zijn doelbewust als kunstwerken in het leven geroepen. De volgende vragen komen op: Kunnen we deze twee kunstwerken met gelijk gemak interpreteren in de context der kunsten met een hoofdletter 'K'? Kunnen we de etiketten 'schilderij' of 'wijnfles' die we er automatisch op plakken overstijgen? Kunnen zij wellicht vanuit

Schilderij; datum, kunstenaar en titel onbekend

verschillende gezichtspunten hetzelfde betekenen?

Ik heb geen gegevens over het schilderij (de dia is al jaren in mijn bezit). Dit is echter niet van belang voor ons experiment. Een kunsthistoricus, evenmin in staat om het thuis te brengen (1425? Vlaamse architectuur? Italiaans landschap?), merkte op dat het een tamelijk onconventioneel schilderij was, gelet op de ogenschijnlijk historische toespelingen. Bij de interpretatie van het beeld worden we door het realisme ervan in staat gesteld om ons met gemak naar soortgelijke plekken in onze wereld te verplaatsen. Toch is er een uitgesproken illusie. De dominerende herderlijke afbeelding aan de bovenkant lijkt op een heilige ruimte, met een 'religieuze' figuur (God? — hoewel we gaandeweg zullen ontdekken dat het hier Johannus de Doper betreft). Wij betreden het schilderij vanuit de uiterlijke wereld via een 'portaal' (kader). Het 'hogere' gedeelte lijkt op een utopische wereld van vrede (natuur, harmonie, integratie). Terwijl het 'lagere', of aardse tafereel (stad, mensen) een wereld van activiteit vormt. De utopische voorstelling bovenaan is er los opgelegd, maar blijft met de rest contact houden, omdat beide voorstellingen op het hogere niveau [aan de horizon] samenvloeien, waar de Natuur (dieren, bomen, bergen, water) vrij door elk van beide ruimten beweegt, zonder onderscheid in welk van de twee voorstellingen ook.

Fles, ca. 1961, Ben Vautier

**Glas is zichtbaar en ook weer niet,
onzichtbaar en toch materieel —
een spel met de illusie van eenheid
en afgescheidenheid.**

De fles is een werk uit 1961 van 'Fluxus' kunstenaar Ben Vautier. Kunstenaars uit de Fluxusbeweging omarmden het toeval en synchroniciteit, zij vatten het gewone op als bijzonder. Gesteld dat Ben Vautier, waar het op lijkt, de draak stak met de kunst, dan keert deze grap zich tegen hem,

want is dit gewone, wellicht banale object het niet waard om er dieper over na te denken? Wij zijn gevangen in een mentaal raadsel. Glas is zichtbaar en ook weer niet, onzichtbaar en toch materieel — een spel met de illusie van eenheid en afgescheidenheid. Het object ademt een sfeer van binnen/buiten, of een relatieve innerlijke, uiterlijke wereld. Allereerst en vooral, zien wij een fles — de uiterlijke wereld van materie en vorm. De innerlijke wereld is materieel gezien niet zichtbaar. Of is de fles soms leeg? Toch verklaart het etiket, dat het midden van de voorstelling van de fles domineert, dat hij gevuld is met 'God', als de paradox van tegelijkertijd vol en toch leeg te zijn. Of bevatte hij God, maar nu niet meer? Het object verschijnt als een 'wijn' fles, die door het etiket in een christelijk rituele context wordt geplaatst.

Beide objecten schudden ons van zich af met gelijklopende vragen en observaties. De realiteit speelt zich af in een flux, onbepaalbaar: er is oppervlakte en diepte, binnen- en buitenkant, inwendig en uiterlijk. Maar waar bevindt de 'realiteit' zich? Wat is de 'maatstaf' van elk van beide ruimten? In het schilderij probeert het kader werkelijkheden te 'vatten'. Bij de fles doet het etiket op het glas hetzelfde. Aangegeven door het etiket en het 'glas', en nog letterlijker door de ingekaderde voorstelling, bieden beide objecten 'portalen' (symbolisch voor het betreden van het heilige) naar het ideaal, waarbij een scheiding wordt aangebracht tussen een visioen van het verheven, heilige en het wereldlijke. De mens 'etiketteert' zijn visioen van 'God' door middel van het geschreven woord op het label, of door het bovenop leggen van Gods herderlijke tafereel. Beide bevatten 'inbreuken' die aan de onderkant binnentreden en naar boven bewegen (kundalini?): de fles met zijn fallische vorm van glas; de architectuur in het schilderij. Beide hebben een doorlopende bovengrens: in het schilderij streven de slanke bomen opwaarts en groeien buiten het bereik van ons blikveld; de fles heeft geen kurk, en de entree/uitgang blijft vrij.

Door middel van deze analyse kunnen we zien dat er niet alleen sprake is van de handeling van het observeren en de stimulerende invloed die uitgaat van het kunstobject naar het denkvermogen van de toeschouwer, maar ook van het herschepjen van dat denkvermogen dat op zijn beurt het kunstobject beïnvloed — en zo verder. Dit is iets dat de natuurwetenschap thans ook heeft begrepen. De quantumtheorie vertelt ons dat het object waarmee wij ons bezighouden door de bewegingen van het denkvermogen wordt beïnvloed, waarvan de energie omgekeerd weer het denkvermogen beïnvloedt.

Er zit natuurlijk meer vast aan deze samenhang. Het gaat hier om een samenhang die de ervaring van heelheid weer spiegelt. Henry Miller schreef eens: *kunst*

is slechts een middel tot het leven, tot het leven van een groter overvloed. Op zichzelf is kunst niet het leven van groter overvloed. Zij wijst slechts de weg, iets dat niet alleen door het publiek over het hoofd wordt gezien, maar vaak ook door de kunstenaar zelf.

De Amerikaanse kunstschilder (theosoof) Burton Callicott merkte op: *kunst raakt lagen van bewustzijn die ontoegankelijk zijn voor verbale formuleringen en het logische verstand. Ik ben van mening dat kunstwerken daadwerkelijk energieën afgeven die het vermogen hebben om zich op spirituele niveaus af te stemmen en er ook reacties aan te onttrekken.*

Volledige aandacht betekent dat interpretatie ons naar de diepten van ons innerlijk wezen kan voeren en bijgevolg tot transformatie kan leiden.

Volledige aandacht betekent dat interpretatie ons naar de diepten van ons innerlijk wezen kan voeren en bijgevolg tot transformatie kan leiden. In die ervaring van heelheid kunnen we niet vasthouden aan het idee wat het resultaat zou moeten zijn. Dit is zowel essentieel voor de creatieve handeling als voor het leiden van een verantwoordelijk leven. Als we aandachtig zijn en geen specifiek resultaat verwachten, kunnen we tijdens dat proces onze conditionering elimineren, de modder van Dora en de bagage van ieder ander, zelfs al is het slechts door middel van kleine transformaties.

De met aandacht scheppende kunstenaar handelt vanuit zijn innerlijke bron. Terwijl de kunstenaar zich concentreert op het vormaspect, verliest hij of zij de persoonlijkheid, het zelf, en wordt één met de ervaring. Dit doet mij denken aan een opmerking van Mikhail Baryshnikov: *Ik dans niet, de dans danst mij.* De kunstenaar wordt volledig gewaar, is aandachtig, werkt in stilte, en geeft aldoende vorm aan de kracht van het innerlijk zelf. Wanneer een

visioen tijdens een moment van inzicht verschijnt, is het mogelijk dat het schepingsproces van de vorm niet helemaal aan de oorspronkelijke verwachting beantwoordt. De kunstenaar kan niet blijven hangen in de projectie, want er gebeurt veel tijdens het proces... en hij of zij moet zich openstellen voor al wat zich tijdens dit proces openbaart. Het zelfde geldt voor de interpretator.

Wij mogen niet vergeten dat aandachtig zijn van moment tot moment hoort plaats

te vinden. Wij moeten voortdurend in het heden leven, vrij van het verleden. Dit vormt de basis voor transformatie die ons in staat stelt onszelf volledig te leren kennen. Transformaties, de kleine, gebeuren van moment tot moment. En zoals ik eerder heb opgemerkt, dit is de sleutel die ons, ongeacht het proces waarin wij ons bevinden, zal voeren binnen het domein van wat wij samenvatten onder de noemer KUNST / LEVEN / ZIJN.

Vertaling: R.Th. v.D.

Vrede kan slechts duurzaam zijn waar mensen-
rechten gerespecteerd worden, waar mensen te
eten hebben en waar individuen en
landen vrij zijn.

Ware vrede met onszelf en met de ons omring-
ende wereld kan alleen tot stand gebracht
worden door het ontwikkelen van
geestelijke vrede.

Dalai Lama

Overpeinzing bij 125 jaar Theosophical Society

– Han van Doornen

Theosofie is van alle tijden. Steeds weer worden boodschappers gezonden die er voor waken dat deze kennis niet verloren gaat. Een boodschapper zal, om begrepen te worden, zijn boodschap altijd aan moeten passen aan de omstandigheden en ontwikkeling van het menselijk ras.

H.P. Blavatsky was zo'n boodschapper. Zij kreeg toestemming om een deel van de theosofische kennis die tot dan toe voornamelijk in de mysteriescholen bekend was, openbaar te maken. Het menselijk bewustzijn werd voldoende geëvolueerd geacht om deze kennis te begrijpen.

In dit licht bezien is de boodschap van H.P. Blavatsky daardoor onvolledig en tijdgebonden.

De Theosophical Society (T.S.) is in 1875 opgericht als middel om deze boodschap uit te dragen.

Nu, 125 jaar later, dienen we te beseffen dat de maatschappij en de omstandigheden sterk veranderd zijn en de veranderingen zijn vooral in de laatste halve eeuw zeer snel gegaan en de versnelling lijkt nog steeds toe te nemen.

Als de T.S. zich dit realiseert, zal zij zich zeer uitdrukkelijk open moeten stellen voor nieuwe ontwikkelingen, voor een nieuwe verpakking voor de aloude boodschap, aangepast aan deze tijd. Denk hierbij b.v. aan onze huidige denktrant en taalgebruik.

Als H.P.B. slechts een tipje van de theosofische sluier heeft mogen oplichten dan rijst de vraag of er wellicht een nieuwe

boodschapper is die ons van aanvullende kennis wil voorzien.

Zouden wij zo'n boodschapper herkennen? Of zijn wij zo zelfgenoegzaam dat wij ziende blind zijn? Of zouden wij de boodschap verwerpen als zijnde niet-theosofisch? Zouden wij dezelfde fout maken als zo veel godsdiensten dat wij denken dat de openbaring zoals die in de heilige geschriften is vastgelegd, een eenmalige zaak is geweest en dat God zich verder niet meer openbaart en dat H.P.B. het einde van de openbaarmaking van de theosofische kennis is geweest, de laatste boodschapper?

Zouden wij dezelfde fout maken als zo veel godsdiensten dat wij denken dat de openbaring zoals die in de heilige geschriften is vastgelegd, een eenmalige zaak is geweest en dat God zich verder niet meer openbaart ...

Verstarring zou het gevolg zijn. Daarmee zou in feite de hele evolutie ontkend worden, het idee dat alles, maar dan ook alles, steeds aan verandering onderhevig is en op weg is naar volmaking.

Bovenstaande gedachten betreffen de inhoud van ons geestelijk erfgoed. Maar hoe staat het met de vorm, de structuur van onze vereniging, onze organen, stich-

tingen e.d.? Zijn deze aangepast aan de huidige tijd? Is een bepaalde vorm internationaal toepasbaar of is het beter als een regio die vorm kiest die het beste bij haar cultuur aansluit? Anders gezegd: het gevaar is niet denkbeeldig dat de vorm een dwangbuis wordt als teveel dwingend wordt voorgeschreven.

Voor West Europa lijkt een democratische structuur, met openheid, duidelijkheid, eerlijkheid voor deze tijd de aangewezen weg. De achterkamertjespolitiek en de regentenmentaliteit hebben hun beste tijd gehad. Het volk is mondig geworden.

De T.S. heeft in haar structuur een zeer kostbaar goed, namelijk de vrijheid van gedachte. Dit geeft een enorme ruimte om verstarring zowel in de leer als in de structuur te voorkomen. Wij mogen zelf nadenken en hoeven ons niet gebonden te voelen aan opvattingen, uitspraken, ideeën, van wie dan ook. Iets hoeft niet waar of goed te zijn omdat het altijd zo geweest is. Iets wat in de ene cultuur goed bevalt kan in een andere cultuur juist averechts werken. In feite is dit een pleidooi voor een grote flexibiliteit in ons denken en handelen. Laat alles, in een goede dialoog, bespreekbaar zijn, weg met alle taboes en dooddoeners!

Als wij niet krampachtig aan het verleden vasthouden maar met een open mind alle veranderingen in de wereld om ons heen kritisch volgen en in onze vereniging incorporeren, dan kan de T.S., als organisatie, nog heel lang theosofie blijven onderzoeken en uitdragen.

Natuurkunde in de theosofische literatuur

– Ingmar de Boer

Dit artikel is een korte literatuurstudie met als vertrekpunt het werk van E. Bilimoria, *Mirages in Western Science Resolved by Occult Science*.¹ Dit werk bestaat uit de tekst van de Blavatsky Lecture in het jaar 1997 op de zomerschool van de Theosophical Society in Groot-Brittannië, en is opgedragen aan de nagedachtenis van H.P. Blavatsky, P. Brunton en I.K. Taimni. Deze laatste, zo staat erbij vermeld, 'liet ons een weg zien naar zijn hemelse verblijf — voor wie ernaar luisteren wilde'. De lezing van Bilimoria is dan ook voor een groot deel gebaseerd op het werk van Taimni, en in tweede instantie op het werk van Blavatsky. Een aantal achtergronden en begrippen die in deze lezing aan de orde komen zal ik hier verder uitwerken, een aantal nieuwe ideeën presenteren, en daarmee wellicht een ingang bieden tot de studie van het onderwerp.

Ingmar de Boer

Taimni

Wie het werk van I.K. Taimni gaat bestuderen merkt al snel dat in zijn boeken meestal literatuuropgaven ontbreken, zoals overigens ook in veel andere theosofische werken het geval is. Vaak ontbreekt ook een index. Het is alsof hij daarmee tegen de lezer wil zeggen: zoek het zelf maar uit, ik concentreer me op de inhoud, en de vorm verzint de lezer er zelf maar omheen. De boodschap die hieruit spreekt, om de inhoud boven de vorm te stellen, is, hoe waardevol deze boodschap misschien ook is, er wellicht mede de oorzaak van dat voor zijn werk minder belangstelling is dan voor sommige andere theosofische schrijvers. De achtergrond van zijn gedachtewereld blijft in eerste instantie verborgen.

Taimni's belangrijkste werk is ongetwijfeld *Man, God and the Universe*, waarin hij de grote lijnen van zijn wereldbeeld uiteenzet². Hierin vinden we naast veel termen uit de theosofische traditie, ook veel begrippen die afkomstig zijn uit het hindoeïsme, in het bijzonder uit een specifieke richting, het shivaïsme of shaivisme. De drie grootste stromingen van het hindoeïsme zijn de shaiva's, shakta's en

vaishvanava's, die respectievelijk shiva, shakti of vishnu vereren als hoogste beginsel. Taimni gebruikt in dit werk de termen shiva en shakti, voor geest en materie, de basiselementen waaruit het gemanifesteerde universum wordt voortgebracht. In zijn commentaar op Patanjali's *Yoga-soetra*, getiteld *The Science of Yoga*, gebruikt hij hiervoor de termen purusha en prakriti, die meer passen in de yoga- en sankhya-filosofie.³ De shiva-shakti dualiteit is de basis van het Kashmierse shaivisme dat een belangrijke achtergrond vormt van het denken van Taimni.

Trika

Het Kashmierse shaivisme, door de beoefenaars zelf genoemd de trika, is een complex metafysisch systeem, dat geloof stelt in één God, Paramashiva, die het universum schept vanuit zijn eigen wezen.⁴ Paramashiva heeft naast het zuivere bewustzijn, shiva, nog een ander aspect, shakti, waarmee werelden worden geschapen, in stand gehouden en vernietigd. Het is dit aspect dat in de vorm van maya shakti in het menselijk bewustzijn het zuivere bewustzijn van het shiva aspect beperkt, versluiert en vervormt. Het overwinnen van maya shakti is de sleutel tot het bewustworden van de eigen aard van de mens, en als gevolg daarvan, bevrijding van het wiel van karma. Trika heeft zich ontwikkeld in het noordwesten van India, in het gebied dat nu de deelstaat Kashmir is. De inheemse heterodoxe religies en het tantrische (esoterische) hindoeïsme vormen de belangrijkste wortels van de trika. Vasugupta wordt beschouwd als de stichter van deze monotheïstische tantrieke richting. De *Shiva soetra* werd door Shiva geopenbaard aan Vasugupta rond het jaar 900, volgens de legende geschreven aan de onderzijde van een groot rotsblok op een berghelling in Kashmir. Een van de andere leraren uit die tijd was Kshemaraja, de schrijver van de *Pratyabhijna hridayam*. Ter vergelijking: de sankhya- en yogafilosofie ontstonden reeds enkele eeuwen eerder, vanaf de 4e eeuw. We vinden in deze twee geschriften

bijvoorbeeld allerlei parallellen met de *Yoga soetra* van Patanjali, die dateert uit ongeveer 425. De *Shiva soetra* is door Taimni vertaald en van commentaar voorzien in zijn werk *The Ultimate Reality and Realization*.⁵ Daarnaast is ook de *Pratyabhijna hridayam* door Taimni vertaald en becommentarieerd onder de titel *The Secret of Self-Realization*.⁶

Geluid

In de *Shiva soetra* wordt het geluid genoemd als het fundament van het gemanifesteerde universum. Vanuit het 'grote punt' mahabindu, daalt de shakti, de goddelijke kracht, periodiek af, vormt het universum, houdt het in stand, trekt het aan het eind van het wereldtijdperk weer terug en absorbeert het in het grote punt.^{7,8} Binnen deze cyclus van verschijnen en verdwijnen van het materiële universum vindt een tweede proces plaats waardoor evolutie kan ontstaan van lichamen die uit materie zijn opgebouwd. Geluid, of matrika, de kracht achter de mantra, is de bindende energie die ervoor zorgt dat onze kennis van de buitenwereld in ons bewustzijn tot begrijpelijke eenheden wordt samengesmolten.⁵ Matrika stelt ons in staat symbolen en woorden te begrijpen. Omdat computers dit vermogen niet bezitten zouden ze bijvoorbeeld geen taal en afbeeldingen kunnen interpreteren. Taimni beschrijft de matrika, die van het shiva-aspect afkomstig is, niet alleen als een vermogen van het bewustzijn, maar ook als fundamentele eigenschap van het universum in objectieve zin. Onder invloed van de vibraties van matrika kan de shakti, de goddelijke kracht, alle mogelijke verschillende vormen aannemen die we in het universum kunnen waarnemen.

In wakende toestand kan de mens zijn omgeving waarnemen op basis van de tweevoudigheid van shiva en shakti. Het shiva-aspect kunnen we vergelijken met de waarnemer en het shakti-aspect met het waargenomene. In Taimni's *Shiva soetra* wordt de waaktoestand beschreven als een 'uitstraling van het hoogste licht van het

bewustzijn van Shiva'.⁹ Wat we in wakende toestand buiten ons waarnemen is uiter-aard de materie van wat we als theosofen noemen het fysiek gebied, het gebied waarop in de moderne wetenschap de fysici hun studie richten. Zij bestuderen zogezegd het shakti-aspect van het trika-universum, dat in dit occulte systeem bestaat uit een vorm van licht.

	shiva	shakti
occultisme	geluid	licht
natuurwetenschap	trilling	materie

Licht

Naast zijn theosofische en hindoeïstische achtergrond heeft Taimni ook een scholing in de natuurwetenschap waaruit hij bij zijn denken over de structuur van het universum kan putten. In *Science and Occultism* gaat Taimni dieper in op de rol van licht en geluid in het universum.¹⁰ Geluid is het instrument van het bewustzijn (Shiva), en licht is het instrument van kracht (shakti). Een van de moeilijkheden bij het bestuderen van occulte literatuur is dat woorden vaak niet in hun gangbare betekenis worden gebruikt. Zo ook hier. Met geluid en licht wordt hier niet slechts datgene bedoeld wat er door de wetenschap onder wordt verstaan. Voor de wetenschap zijn geluid en licht beide trillingen. Geluid heeft een medium, een stof, nodig waarin de trillende beweging zich voortplant, terwijl lichttrillingen zich voortplanten zonder een medium. In een vacuum is het dus stil, maar niet donker. In de leer die we hier bestuderen is geluid iets veel breders, namelijk, als instrument van het bewustzijn is het geluid een vormend beginsel. Het zorgt er bijvoorbeeld voor dat atomen vanuit de kern van het atoom door een krachtveld in hun vorm worden gehouden. Licht is de basis voor materie, of zoals Taimni zegt, materie is gevangen licht. De natuurwetenschap ziet het begrip

licht, sinds Einsteins formule $E=mc^2$, ook ongeveer zo. Volgens deze bekende formule die voorkomt uit Einsteins Algemene Relativiteitstheorie zijn materie en energie in elkaar om te zetten. Licht bestaat uit fotonen die in feite niet meer zijn dan energiepakketjes. Hoe paradoxaal ook, deze elementaire deeltjes hebben zowel het karakter van een deeltje als van een golf. In het Engels worden ze daarom wel wavicle genoemd, een samenstelling van wave en particle, of golf-deeltje.¹¹ Zonder meer te zeggen dat materie gevangen licht is gaat weer een stapje verder, maar de natuurkunde komt er toch wel dicht bij.

Blavatsky

In het werk van H.P. Blavatsky vinden we de begrippen licht en geluid niet op dezelfde manier gepaard als bij Taimni. Het occultisme van Taimni heeft als basis de Trika terwijl het occultisme in Blavatsky's *De Geheime Leer* met name de hindoeïstische vedanta en de esoterie van het mahayana boeddhisme als achtergrond heeft.¹² Als we op wat dieper niveau zoeken vinden we al snel dat Blavatsky in haar interpretatie van de stanza's van Dzyan vrijwel een analoge structuur van het universum weergeeft. In stanza 2 vinden we op het toneel, voor het ontstaan van de wereld, nog maar één personage, namelijk de vader-moeder eenheid, svabhavat, letterlijk het uit zichzelf bestaande. Nadat deze eenheid in stanza 3 tot manifestatie is gekomen, worden vader en moeder de twee polen waartussen ontwikkeling in het gemanifesteerde universum plaatsvindt, analoog aan het shiva- respectievelijk het shakti aspect uit het trika wereldbeeld. In het gemanifesteerde universum ontstaat als gevolg daarvan de tegenstelling tussen het geestelijke en het stoffelijke, of zoals Taimni het noemt chitta, de basis van het subjectieve en akasha, de basis van het objectieve.¹³ Een volgend personage genaamd fohat wordt vervolgens in stanza 3 ten tonele gevoerd om 'de atomen te verharden'.¹⁴ Dit raadselachtige personage speelt vervolgens in

de stanza's en in de rest van Blavatsky's boek een sleutelrol.

Fohat

Zijzelf zegt erover: 'Fohat, weergegeven in zijn ware karakter, bewijst hoever al deze [Egyptische, Chaldeeuwse en Arische] voorhistorische volkeren waren gevorderd in de natuurwetenschappen die nu de natuurkundige en scheikundige tak van de natuurfilosofie worden genoemd.'¹⁵ Fohat is de beheerder van de zeven magische krachten, in de astrologie de zeven krachten van de in de oudheid bekende planeten. In stanza 5 wordt fohat genoemd zowel de zoon als de broeder van de oorspronkelijke zeven. In de toelichting staat dat de oorspronkelijke zeven fohat gebruiken als hun voertuig, het gemanifesteerde subject.¹⁶ Op andere plaatsen wordt hij kosmisch kama genoemd, de kracht van aantrekking en afstoting die organisatie van elementaire materie tot hogere eenheden mogelijk maakt. Alle krachten in het gemanifesteerde universum komen uit fohat voort, verzekert ons Blavatsky. Fohat komt in die zin overeen met de kracht die atomen bijeenhoudt, het instrument van het bewustzijn, in de beschrijving van de trika leer hierboven aangegeven met het begrip geluid.

Kracht versus aether

De oersubstantie waarvan uiteindelijk de atomen zelf zijn gemaakt wordt mulaprakriti genoemd, de wortel van alle objectiviteit. Deze wortelstof (lett.) is de akasha, de aether. Blavatsky gebruikt het woord ether, geschreven met een e, om de ether van de toenmalige wetenschap aan te duiden, het substratum waarin onder meer licht zich zou voortplanten. Dit substratum is niet gelijk aan deze voorwereldlijke wortelstof. Door mulaprakriti heen trilt het geluid van het woord (Grieks logos) waaruit alle wezens zich ontwikkelen.¹⁷ Dit geluid, als instrument van het bewustzijn, is de bron van alle soorten kracht die in de natuurkunde bekend zijn. De gemeenschappelijke noemer van alle krachten is fohat, die instantie die de kosmische ideatie (mahat)

in de materie kan afdrucken. Echter, waar de natuurkunde het universum ziet als mechanisch, ziet het occultisme het universum als levend en begiftigd met bewustzijn, dat zich in materie uitdrukt door krachten, die, anders dan in de natuurkunde, worden gezien als levende bewuste entiteiten, zoals engelen, elementalen, demonen, of genii. Dit aspect, in het boek van Bilimoria niet expliciet beschreven, zal ik hier met het oog op de noodzakelijke beperking van het onderwerp niet verder uitwerken.

	shiva	shakti
Taimni	geluid	licht
Blavatsky	mahat	mulaprakriti

Kracht als substantie

Ook de tegenstelling tussen occultisme en wetenschap vinden we al in *De Geheime Leer*, met name in de derde afdeling van zowel deel I als deel II. De natuurkunde komt vooral aan de orde in deel I.¹⁸ Hierin is naast de natuurkundige term kracht, de term atoom een van de centrale begrippen. In de tijd van Blavatsky had de natuurkunde nog geen idee hoe het atoom er vanbinnen uit zou zien. Het eerste intra-atomaire deeltje dat werd ontdekt was het elektron. Het elektron als drager van elektrische lading werd pas ontdekt in 1897, dat is 9 jaar na het verschijnen van *De Geheime Leer*. Voordien zag men elektriciteit in het algemeen als een kracht of een soort fluïde. Blavatsky beweerde echter in haar werk al met stelligheid dat elektriciteit bestond uit deeltjes. In reactie op een toespraak van H.S. Olcott, waarin hij dit standpunt eveneens innam, schreef een toehoorder dat elektriciteit een kracht is en daarom geen materie kon zijn. Een kracht heeft immers geen gewicht zoals materie.¹⁹ HPB ging echter in haar boek nog een stap verder, door te zeggen dat ook het fenomeen dat door de toenmalige wetenschap kracht werd genoemd, zou bestaan uit deeltjes, of zoals zij zegt, een substantieel of materieel karakter zou hebben.²⁰ Dit is een idee dat met het ontstaan van de kwantumveldentheorie

(QFT), vanaf circa 1920, en later de snaartheorie (stringtheory), vanaf 1984, onder natuurkundigen gemeengoed is geworden, maar in de tijd van Blavatsky moeilijk was te verdedigen. Zij verdedigt het in *De Geheime Leer* als volgt: 'In de esoterische leringen vindt men de meest transcendentale denkbeelden over het heelal en zijn geheimen, de (schijnbaar) meest materialistische speculaties met elkaar verzoend, omdat deze wetenschappen het hele terrein van evolutie van geest tot stof omvatten. Zoals een Amerikaanse theosoof verklaarde: '[Atomen] kunnen vanuit het ene gezichtspunt *kracht* worden genoemd en vanuit het andere, *stof*. Voor de occulte wetenschap zijn *kracht* en *stof* slechts de twee kanten van dezelfde substantie.'

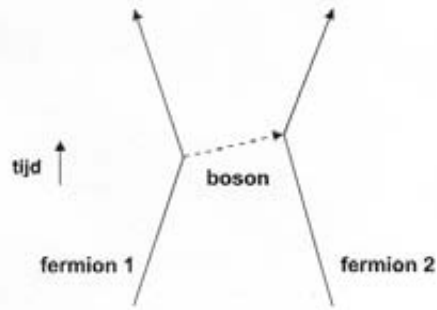
Fermionen en bosonen

Bij de huidige stand van de natuurkunde bestaan er twee hoofdsoorten elementaire golf-deeltjes, de fermionen en de bosonen, genoemd naar de natuurkundigen Enrico Fermi en Satyendra Bose. De fermionen zijn die golf-deeltjes waaruit materie is opgebouwd. Tot de fermionen behoren bijvoorbeeld de bouwstenen van het atoom zoals elektronen, quarks, en neutrino's. De bosonen zijn in de kwantumveldtheorie de golf-deeltjes die de krachten kunnen overbrengen die tussen de fermionen onderling kunnen bestaan. Tot de bosonen behoren fotonen, gluonen, Z-/W-deeltjes en gravitonen. Deze vier typen deeltjes brengen de vier typen kracht over die in het fysische universum blijken te bestaan.

bosonen	typen kracht (QFT)
γ foton	elektromagnetische kracht
g gluon	sterke kracht
Z, W	zwakke kracht
graviton (niet waargenomen)	gravitatiekracht

Doordat de bosonen energie en impuls (hoeveelheid beweging) doorgeven ontstaat het effect van de verandering van

beweging waarvan voorheen de oorzaak werd gezocht in het concept kracht. Binnen het atoom houden de bosonen als het ware het atoom, dat verder bestaat uit fermionen, in zijn vorm. De fermionen zijn overigens volgens de natuurkundigen waarschijnlijk geen ultieme elementaire

golf-deeltjes, maar bestaan misschien zelf weer uit een aantal kleinere golf-deeltjes.

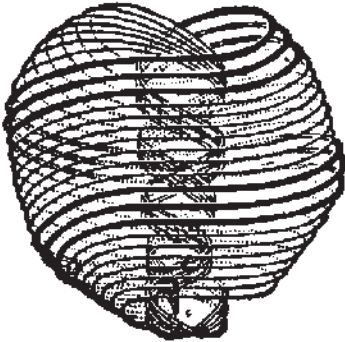
De fermionen zijn in het model van Taimni vergelijkbaar met het gevangen licht, terwijl de bosonen vergelijkbaar zijn met het vormende geluid. Omdat de krachten van de natuurkunde in de kwantumveldtheorie verklaard worden in termen van uitwisseling van bosonen, is het begrip kracht in feite niet meer die 'grote onbekende die de wetenschap kracht pleegt te noemen' zoals mahatma KH zegt in de *Mahatma Letters*.²¹ Kracht, belichaamd door de bosonen, en stof, bestaande uit de fermionen, zijn in de kwantumveldtheorie inderdaad twee aspecten van de substantie waaruit het universum is opgebouwd.

	shiva	shakti
Taimni	geluid	licht
natuurkunde	bos	fermionen

Het oeraatoom, het upa

Het atoom van de wetenschap bestaat uit sub-atomen en heeft een grote samenstelling. Verder wordt de structuur van het atoom in *De Geheime Leer* niet in veel detail beschreven. In stanza 3 wordt vermeld dat fohat de materie waaruit het

universum bestaat in beweging brengt, waardoor de atomen in trilling worden gebracht.²² In het onderzoek van A. Besant en C.W. Leadbeater, waarin zij door middel van buitenzintuiglijke waarneming de atomen van alle scheikundige elementen hebben onderzocht, kwam in de kleinste bouwstenen van de fysieke stof deze trillende beweging in het atoom eveneens naar voren.

Deze kleinste bouwstenen, de oeratomen van het fysiek gebied, in het Engels aangeduid met de term *ultimate physical atoms* (upa), en later aangeduid met het Sanskrit woord *anu*, kunnen, met behulp van een door yogaoefening verkregen vermogen, worden gecreëerd in een kunstmatig gevormde 'lege ruimte' in de aether. Het onderzoek van de op deze wijze verkregen materie is gepubliceerd in het werk *Occult Chemistry*.²³ De levenskracht, fohat, vult de lege ruimte onmiddellijk en vormt drie grotere en zeven kleinere spiraalvormige windingen die door het centrum op zichzelf terugkeren, en die bij elkaar ongeveer de vorm van een hart aannemen. De spiralen bestaan zelf weer uit kleinere spiralen, en die weer uit nog kleinere tot een zekere waargenomen limiet. Opvallende genoeg is in de beschrijving van Besant en Leadbeater fohat, de levenskracht, niet de enige kracht die het upa bepaalt. De andere kracht, die eveneens van binnenuit in het upa instroomt, wordt door Leadbeater *vitaliteit* genoemd, of prana. Door deze kracht is het upa in staat andere upa's aan te trekken om zo

een samenstel te vormen gelijkend op een molecuul. Volgens de studie van Phillips en Smith zou dit samenstel overeenkomen met het in de afgelopen decennia experimenteel aangetoonde quark en anti-quark golf-deeltje.^{24 25 26} Leadbeater beschrijft de krachten in het upa, samen met de kundalini-kracht, als afkomstig van de drie aspecten van de logos. Taimni geeft in *Man, God and the Universe* hetzelfde beeld, maar de logos heet bij hem shiva. Dit lijkt echter in tegenspraak met het beeld dat Blavatsky geeft, waar elke mogelijke kracht moet voortkomen uit fohat als de universele levenskracht. Bij Leadbeater is blijkbaar sprake van fohat in beperkte zin.

shiva, de universele logos
(geluid)

logoi	derde	tweede	eerste
krachten	fohat	prana	kundalini

Perspectief

Aan de hand van deze indeling zou men een poging kunnen wagen de bosonen van de huidige natuurkunde te vergelijken met de functies van de drie logoi. Ook zouden de bevindingen van Leadbeater omtrent de krachten die actief zijn binnen het upa misschien aan nadere beschouwing kunnen worden onderworpen. De elektrische lading van de upa's is door Phillips vastgesteld, en voor enkele fermionen, te weten enkele van de quarks, heeft Phillips de interne structuur van upa's reeds bepaald.^{24 25 26} Het is wellicht mogelijk om aan de hand van de diagrammen van deeltjes en atomen uit *Occult Chemistry* precies te bepalen hoe volgens hun beeld de interne structuur van de bosonen is, en over welke krachten in het upa Leadbeater en Besant precies spreken.²⁷ Op die manier kan een vergelijking worden getrokken met de kwantumveldtheorie en vanuit het theosofische model worden nagedacht over een universele theorie van krachten, een *grand unified theory* (GUT).²⁸ Natuurkundigen zoeken een dergelijke theorie in de reeds genoemde snaartheorie, waarmee wellicht eveneens een vergelijking kan

worden gemaakt. Phillips geeft daartoe reeds een aanzet.²⁹ Een meer systematische beschouwing van de theosofische ideeën op het gebied van de natuurkunde zou daarbij kunnen helpen, evenals een beschouwing van de achtergronden van de theosofische denkbeelden, en een meer diepgaande beschouwing van de relevante theorieën in de hedendaagse natuurkunde. Het werk van Bilimoria dat ik hier als vertrekpunt heb gebruikt, kan daarbij dienen als een bron van inspiratie. Wellicht heb ik met dit artikel een toegang gemaakt die uitnodigt tot verdere studie op dit nog weinig ontgonnen gebied.

Noten

1. Bilimoria, Edi D., *Mirages in Western Science Resolved by Occult Science*, The Theosophical Society in England, London, 1997
2. Taimni, I.K., *Man, God and the Universe*, Theosophical Publishing House, Adyar, 1969
3. Taimni, I.K., *The Science of Yoga*, Theosophical Publishing House, Adyar, 1961 (Yoga Soetra met vert. en comm.), vertaald in het Nederlands als *De Yoga-Sutra's van Patanjali*, Esoterische Studiegroep Theosofie, Amsterdam, 1975
4. Kak, S., *The Poplar and the Chinar: Kashmir in a historical outline*, in *International Journal of Indian Studies* (Louisiana State University, Baton Rouge), vol 3, 1993, pp. 33-61
5. Taimni, I.K., *The Ultimate Reality and Realization*, Theosophical Publishing House, Adyar, 1976 (*Shiva Sutra* met vert. en comm.)
6. Taimni, I.K., *The Secret of Self-Realization*, Theosophical Publishing House, Adyar, 1979 (*Pratyabijna Hridayam* met vert. en comm.) in het Nederlands vertaald als *Het Geheim van Zelf-realisatie*, Theosofische Vereniging in Nederland, Amsterdam, 1979
7. Bilimoria, *op. cit.*, p. 7-51 (Section 2)
8. Bilimoria, *op. cit.*, p. 179-193 (Section 8)
9. Taimni, *The Ultimate Reality and Realization*, p. 113 (*Shiva Sutra* III-8)
10. Taimni, I.K., *Science and Occultism*, Theosophical Publishing House, Adyar, 1974, p. 222-258
11. Bilimoria, *op. cit.*, p. 34
12. Blavatsky, H.P., *De Geheime Leer*, Theosophical University Press, Den Haag, 1988, 2 dln. (naar 1e dr. 1888), hierna als GL gevolgd door deel en paginanummer van deze Nederlandse editie
13. Taimni, *op. cit.*, p. 134
14. GL I, 115
15. GL I, 748
16. GL I, 139
17. Kingsland, W., *Natuurkunde in De Geheime Leer*, Theosofische Uitgevers-Maatschappij, Amsterdam, 1911 (vert. van *Physics in the Secret Doctrine*), p. 38
18. GL I, 521-752
19. Blavatsky, H.P., *What is Matter and What is Force?*, in *Collected Writings Vol. IV, 1882-1883*, Theosophical Publishing House, Wheaton Ill., 1969, p. 208-226 (en p. 205-208)
20. GL I, 691
21. Barker, A.T. (ed.), *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett*, Rider, London, 1926^s, p. 60 (brief XI)
22. GL I, 114
23. Besant, A., and Leadbeater, C.W.L., *Occult Chemistry*, Theosophical Publishing House, Adyar, 1908, 1st ed.
24. Phillips, S.M., *Extrasensory Perception of Quarks*, Theosophical Publishing House, Wheaton Ill., 1980
25. Smith, E.L. *Occult Chemistry Re-evaluated*, Theosophical Publishing House, Wheaton Ill., 1982
26. Phillips, S.M., *Anima, evidence of a yogic siddhi*, Theosophical Publishing House, Wheaton Ill., 1996
27. Besant, A., and Leadbeater, C.W.L., *Occult Chemistry*, Theosophical Publishing House, Adyar, 1951, 3rd ed.
28. Bilimoria, *op.cit.*, p. 220
29. In de werken van Smith en Phillips (25 & 26) komt de snaartheorie reeds in verband met het upa aan de orde.

Subba Row's Studies in de *Bhagavad Gītā*: het schema

– Henk Spierenburg

Slechts één persoon in de Theosophical Society werd door H.P. Blavatsky als haar gelijke beschouwd, en dat was T. Subba Row (1856-1890). Hier wordt een poging gedaan de belangrijkste delen van zijn theosofie, zoals hij deze geeft in zijn lezingen over de *Bhagavad Gītā*, die op kernpunten afwijkt van HPB, weer te geven.

Studies in de *Bhagavad Gītā*

In de eerste maanden van het jaar 2000 verscheen bij de Uitgeverij van de Theosofische Vereniging een fraai uitgevoerd boekje met een vertaling van de lezingen van Subba Row over de *Bhagavad Gītā*. Die lezingen vormen in meerdere opzichten een geheel. Dus niet alleen geeft Subba Row inzicht in de gehele *Bhagavad Gītā*, de lezingen bevatten ook beschrijvingen van een compleet systeem van de opbouw van de kosmos en de menselijke fijnstoffelijke beginselen.

Nu is het niet zo dat men met het doorlezen van de lezingen het bedoelde systeem zonder enige moeite ziet. Enige studie is noodzakelijk. Dit artikel is de neerslag van die kleine studie. Wie de betekenis van de Sanskriet woorden wil begrijpen kan het boekje kopen voor een geringe prijs die niets meer te maken heeft met de werkelijke waarde.

Bij elke aanhaling van Subba Row vindt men tussen haken de bladzijde in het boekje.

H.P. Blavatsky en T. Subba Row

Er zijn aanzienlijke verschillen tussen de theosofie van Blavatsky en Subba Row. Men kan deze verschillen niet afdoen met het argument dat het slechts een verschil is in het gebruik van termen. In een van de brieven van de Mahatma's wordt dit weliswaar betoogd, maar dat was in 1882. Daarna schreven Blavatsky en Subba Row respectievelijk nog negen en acht jaar over theosofie. Twee jaar later vinden we in dezelfde brieven de mededeling dat beiden dezelfde Meester hebben, maar een andere filosofie hebben gevolgd, de een is een boeddhist en de ander een advaiti.

Vier in plaats van zeven

Subba Row zegt: 'Voor ik verder ga wil ik u nog zeggen dat ik niet van plan ben de zevenvoudige indeling van de menselijke beginselelen te hanteren, die tot nu toe gebruikt is in de Theosofische geschriften. Ik zou de beginselelen in de mens en de kosmos op gelijke wijze willen indelen.' (17)

Parabrahman en Mūlaprak iti

Subba Row begint zijn schema met Parabrahman. In zijn lezingen definieert hij die term enige malen: 'Het eerste beginsel, of beter gezegd het eerste postulaat dat ik moet stellen, is het bestaan van wat genoemd wordt *Parabrahman*. ... Is het mogelijk iets te weten over de Eerste Oorzaak? Ongetwijfeld. We kunnen alles weten van de daaruit voortgekomen openbaringen, hoewel het voor het menselijk weten vrijwel onmogelijk is door te dringen tot de innerlijke essentie ervan en te zeggen wat de Eerste Oorzaak zelf nu eigenlijk is. Alle godsdienstfilosofen zijn het er over eens dat deze Eerste Oorzaak alomtegenwoordig en eeuwig is. Daarbij is het onderhevig aan perioden van activiteit en passiviteit. Wanneer het kosmisch pralaya aanbreekt is het passief, wanneer de evolutie aanvangt wordt het actief.' (19-20). '*Parabrahman* is dat, hoewel het zelf niet gekend kan worden, toch iedere soort van bestaan dat wel gekend kan worden, kan doen ontstaan en onderhouden. Dit *Parabrahman* nu, ... bestaat voor al het andere wat is

ontstaan in de kosmos, is het ene inwezen ...' (21).

'*Parabrahman* is een onbegrensde, absolute werkelijkheid en *Mūlaprak iti* is een soort sluier, die daar overheen geworpen is. ... die sluier is het machtig uitspannel van kosmische stof, de grondslag van stoffelijke openbaringen in de kosmos.' (24).

De Logos

'... *Parabrahman* nu, dat al bestaat voor al het andere wat is ontstaan in de kosmos, is het ene inwezen van waaruit een middelpunt van energie voortkomt, dat ik voorlopig de *Logos* zal noemen. ... In vrijwel iedere leer wordt melding gemaakt van het bestaan van een middelpunt van geestelijke energie, dat ongebooren en eeuwig is en dat tijdens het *pralaya* in latente toestand bestaat in de boezem van *Parabrahman*. Wanneer de tijd voor kosmische werkzaamheid aanbreekt, vormt dit een middelpunt van bewuste energie.' (21, 22). 'Met betrekking tot dit beginsel zou ik een paar stellingen willen poneren. Het is niet stoffelijk of fysiek van samenstelling en het is niet objectief; het verschilt in substantie, om het zo te zeggen, of in inwezen niet van *Parabrahman* en toch verschilt het er tegelijkertijd wel van, omdat het een geïndividualiseerd bestaan heeft.' (22-23). Het heeft een eigen bewustzijn en individualiteit. Ik zou ook kunnen zeggen dat het misschien de enige *persoonlijke* God is die in de kosmos bestaat. ... De *Logos* wordt hier beschouwd als de *Logos* in abstracto...' (23). Deze *Logos* wordt in de taal van de oude schrijvers òfwel *Ī vara* òf *PratyagĀtman* òf *Śabda Brahman* genoemd.' (22).

'Natuurlijk is dit de eerste openbaring van *Parabrahman*, het eerste ego dat verschijnt in de kosmos, het begin van alle schepping en het eindpunt van alle evolutie. Dit is de ene bron van alle energie in de kosmos en de grondslag van alle takken van kennis en bovendien is het als het ware de levensboom, omdat het *caitanya* [bewustzijn], dat de gehele kosmos doordringt, eruit voortkomt.' (24).

Daiviprak iti

‘Wanneer *Parabrahman* enerzijds als het Ego en anderzijds als *Mūlaprak iti* verschenen is, werkt de ene energie door de *Logos* heen ...

Op dezelfde manier [als de zon] straalt *Parabrahman* uit door de *Logos* en openbaart zich als het licht en de energie van de *Logos*. ... In de *Bhagavad Gītā* wordt dit licht, dat komt uit de *Logos*, *Daiviprak iti* genoemd. ... Nu zien we dat de eerste openbaring van *Parabrahman* een Drie-eenheid is, de hoogste Drie-eenheid, waarvan wij een begrip kunnen hebben. Deze bestaat uit *Mūlaprak iti*, *Īvara* of de *Logos* en de bewuste energie - het licht en de kracht - van de *Logos*; hier hebben we dan de drie beginselen, waarop de gehele kosmos gegrondvest schijnt te zijn.’ (24-25, 26, 25). ‘Dit licht van de *Logos* is om zo te zeggen de schakel tussen objectieve materie en de subjectieve gedachte van *Īvara*. *Daiviprak iti* wordt ook *Fohat* en *Para akti* genoemd. (28 en 115-116).

Het begin van de evolutie

‘In de *Logos* ontspringt eerst alleen een beeld, een voorstelling van hoe de kosmos zal moeten worden. Dit licht, deze energie, vangt het beeld op en drukt het in op de kosmische stof die al geopenbaard is. Zo ontstaan alle geopenbaarde zonnestelsels.’ (28).

Op blz. 32 noemt Subba Row het hieronder te bespreken *Vai v nara* als het nu verouderde woord *protyle*. Gewapend met de kennis van heden is dit het verzamelwoord voor de elementaire deeltjes van onze atomen.

‘De vier beginselen in de geopenbaarde kosmos kunnen als volgt opgesomd worden: eerst *Vai v nara*. Men moet *Vai v nara* niet opvatten als alleen maar de geopenbaarde objectieve wereld, maar als de stoffelijke basis, waaruit de gehele objectieve wereld is ontstaan. Daarboven, één trede hoger, staat wat genoemd wordt *Hiranyagarbha*. Hier geldt hetzelfde: men moet *Hiranyagarbha* niet verwarren met de astrale wereld, daar het de basis van de astrale wereld is en daartoe in dezelfde verhouding staat als *Vai v nara* tot de objectieve wereld. Daarna komt wat zo nu en dan *Īvara* genoemd wordt; aangezien dit woord echter licht misleidend is zal ik het

niet gebruiken. In plaats daarvan zal ik dit beginsel bij een andere naam noemen, waarvan het gebruik eveneens van oudsher gerechtvaardigd is - *Sūtr tman*. En boven deze drie, zo wordt over het algemeen gezegd, staat *Parabrahman*.’ (30-31).

De gebieden

‘De schrijvers over Hindoe-wijsbegeerte in de oudheid verdeelden de kosmos in drie *loka*’s. De eerste daarvan is *Bhūrloka*, de tweede *Bhuvarloka* en de derde *Svarloka*. *Bhūrloka* is het stoffelijk gebied, waarmee wij vertrouwd zijn. *Bhuvarloka* is, strikt genomen, het astraal gebied. ... *Svarloka* is datgene wat over het algemeen bekend staat als *Śvarga*. In elk geval is het *Devachan* uit de theosofische geschriften.’ (42-43).

We hebben nu alle elementen bij elkaar om tot een schema van de kosmos te komen.

Parabrahman MūlaprakFiti	
Logos (Īvara) (PratyagĀtman) (Śabda Brahman) Svarloka - DaiviprakFiti - SūtrĀtman (Śvarga) (Fohat) (Devachan) (ParaFakti)	
Bhuvarloka (Astraal gebied)	Hiranyagarbha
Bhūrloka (stoffelijk gebied)	VaiFvFnara

Ātman

‘Het woord *Ātman* wordt in verschillende betekenissen gebruikt in onze boeken. Het wordt voortdurend in verband gebracht met het idee van zelf. *Parabrahman* houdt daarmee echter geen verband ... het woord *Ātman* betekent strikt genomen hetzelfde als zelf en het denkbeeld van zelf houdt op geen enkele manier verband met *Parabrahman*. Het idee van het zelf ontstaat pas met de *Logos*, niet

eerder; daarom moet men *Parabrahman* niet *Param tman* of wat voor ander *Ātman* dan ook noemen.’ (20, 66). ‘Denkt u zich tenslotte in, dat *Parabrahman* in dezelfde verhouding staat tot de *Logos* als ons *tman* tot ons *k raṇa arīra*.’ (29).

De Śarīra’s of Up dhi’s

In de paragraaf ‘Vier in plaats van zeven’ werd gezegd dat zowel de kosmos als de mens kon worden ingedeeld in vier beginselen. Zoals Subba Row zegt: ‘Het is beter de aloude indeling in vier beginselen aan te houden, en wel om de eenvoudige reden dat zij de mens verdeelt in entiteiten, die een afgescheiden bestaan kunnen leiden en dat deze vier beginselen verbonden zijn met vier *up dhi*’s, die op hun beurt verbonden zijn met vier verschillende toestanden van bewustzijn.’ (18). ‘Volgens de Vedantijnen ... is de mens een viervoud. Allereerst heeft hij zijn stoffelijk lichaam of *sthūla arīra*, ten tweede zijn astrale lichaam of *sūk ma arīra*, ten derde de zetel van zijn hogere individualiteit, het *k raṇa arīra* en als vierde en laatste zijn *Ātman*.’ (37-38).

‘*K raṇa arīra* kan men alleen maar zien als een middelpunt van *prajñā* - een middelpunt van kracht of energie, waarin het derde beginsel (of *sūtr tman*) van de kosmos gedifferentieerd wordt door dezelfde impuls die de differentiatie van al deze kosmische beginselen veroorzaakte.’ (34-35). ‘Van [de genoemde] drie is degene die *k raṇa arīra* genoemd wordt het belangrijkste, omdat daarin de hogere individualiteit van de mens verblijft. Bij iedere geboorte ontstaat er een nieuw stoffelijk lichaam, dat vernietigd wordt wanneer het aardse leven beëindigd is. Wanneer een astraal lichaam eenmaal is losgemaakt van het *k raṇa arīra* kan het misschien nog een poosje verder leven dankzij de impuls van activiteit en bestaan, die het reeds tijdens het leven ontvangen heeft, maar aangezien deze invloeden afgesneden zijn van de bron waaruit zij oorspronkelijk zijn voortgekomen, moet de overgedragen kracht als het ware op eigen benen staan en wordt het astraal organisme vroeger of later geheel teruggebracht tot de samenstellende delen ervan. Maar het *k raṇa arīra* is een lichaam

of organisme, dat in staat is onafhankelijk van het astraal lichaam te bestaan. Het bestaansgebied ervan wordt *Sūtr tman* genoemd, omdat de opeenvolgende persoonlijkheden aan dit *k raṇa arīra* geregen worden als even zoveel kralen aan een draad, naarmate de individualiteit de ene incarnatie na de andere doormaakt.’ (43). ‘Men moet goed in gedachten houden dat het *k raṇa arīra* hoofdzakelijk het resultaat is van de werking van het licht van de *Logos*. Het licht van de *Logos* is het leven en de kracht en ook de bron van bewustzijn van het *k raṇa arīra* op het gebied van *Mūlaprak iti* dat wij *Sūtr tman* genoemd hebben en dat er de fysieke of stoffelijke basis van is. Uit de combinatie van deze twee elementen en uit de werking van de kracht van het licht dat van de *Logos* uitstraalt, op die speciale soort van materie, die er de stoffelijke vorm aan geeft, ontwikkelt zich een soort van individualiteit.’ (45).

Het *sūk ma arīra*: ‘Het licht [van de *Logos*] dat weerkaatst wordt op of beter in het astraal lichaam, is het licht dat uitstraalt van het *k raṇa arīra*. Vanuit het astraal lichaam wordt het opnieuw weerkaatst op het *sthūla arīra*; het vormt het leven en de levenskracht van laatstgenoemde en doet die gewaarwording van ego ontstaan, die wij ervaren in het stoffelijk lichaam. Het zal nu duidelijk zijn dat, wanneer het *k raṇa arīra* zich terugtrekt, het astraal lichaam niet langer zijn weerkaatsing ontvangt. Het *k raṇa arīra* kan onafhankelijk van het astraal lichaam blijven bestaan, maar het astraal lichaam kan de scheiding van het *k raṇa arīra* niet overleven. Op dergelijke wijze kan het stoffelijk lichaam voortleven zolang het verbonden is met het astraal lichaam en het *k raṇa arīra*, maar wanneer deze twee ervan losgemaakt worden, vergaat het stoffelijk lichaam.

Ātman	
KṚaṇa Farīra	Oorzakelijk lichaam
Sūkma Farīra	Astraal lichaam
Sthūla Farīra	Stoffelijk lichaam

De enige manier waarop de levensstroom het stoffelijk lichaam kan bereiken is door bemiddeling van het astraal lichaam. Het stoffelijk lichaam valt uiteen wanneer het afgescheiden wordt van het astraal lichaam, omdat de impuls waardoor het belevendigd werd wegvalt. Daar het *k raṇa arīra* zich op het gebied van *Devachan* bevindt, is dat de enige plaats waarheen het zich kan begeven, wanneer het eenmaal gescheiden is van het stoffelijk lichaam, *Devachan* of *Svarga*; maar wanneer het zich losmaakt van het astraal lichaam, neemt het al die impulsen, die door het karma van de mens in zijn elkaar opvolgende incarnaties vergaard werden, met zich mee. Deze impulsen blijven daarin [in het *k raṇa arīra*] voortbestaan, dat wellicht in *Devachan* een nieuw leven geniet - een leven dat op geen enkele wijze overeenkomt met het leven dat wij kennen, maar desalniettemin voor de entiteit die het doormaakt even natuurlijk is als ons bewust bestaan nu lijkt te zijn. Deze impulsen zijn de aanleiding tot een volgende incarnatie, omdat er een zekere hoeveelheid energie in hen ligt besloten, die op het stoffelijk gebied tot openbaring moet komen. Het is dus karma dat het *k raṇa arīra* van de ene naar de andere incarnatie leidt. De natuurlijke verblijfplaats van het astraal lichaam is *Bhuvanloka* of het astraal gebied. Het gaat dus naar het astraal gebied en wordt daar vastgehouden. Het komt slechts zeer zelden voor dat het afdaalt naar het stoffelijk gebied en wel om de zeer eenvoudige reden dat het stoffelijk gebied geen natuurlijke aantrekkingskracht uitoefent op het astraal lichaam. Bovendien is het alleen maar

vanzelfsprekend dat, evenals het *k raṇa arīra* niet op het stoffelijk gebied kan blijven, het astraal lichaam dit ook niet kan. Het astraal lichaam moet het zonder zijn impuls tot leven stellen, wanneer het *k raṇa arīra* ervan los gemaakt wordt. Wanneer het eenmaal is afgescheiden van zijn bron van leven en energie, kan het astraal lichaam natuurlijk niet langer voortbestaan. Maar doordat de astrale stof veel fijner van samenstelling is dan de fysieke stof, blijft energie die er eenmaal mee is verbonden daarin veel langer aanwezig dan wanneer ze verbonden zou zijn met fysieke stof.' (47-48).

Ātman	
KFrāṇa upFdhi	Buddhi
SūkFma upFdhi (astraal lichaam)	Buddhi manas
	KFma manas
	KFma
Sthūla upFdhi (stof. lichaam)	PrFṇa
	Līṅga Farīra
	Sthūla Farīra

De schema's

De eerste twee schema's komen voort uit de tekst. Het derde en laatste schema is van de hand van Subba Row en is gepubliceerd in *The Theosophist* van juni 1884, blz. 223-225. Door het feit dat Subba Row de termen *arīra* en *up dhi* door elkaar gebruikt is het wat verwarrend. Het schema kan echter goed dienen om de viervoudige indeling van Subba Row en de zevenvoudige indeling van Blavatsky te vergelijken.

The Way of Science

The path of the mystic and occultist

Seminar met Edi Bilimoria, gehouden van 4-8 oktober 2000 op het ITC te Naarden. Edi Bilimoria begon het seminar met de opmerking: "We gaan theosofie delen, laten we dat enthousiast doen. H.P. Blavatsky zei: 'Zie de waarheid voor je', ze zei niet: 'Geloof er in of knabbel er aan maar: kijk er naar'. We zouden dat moeten doen in diepe nederigheid wat iets totaal anders is dan serviliteit. Als we werkelijk communiceren ligt er meer dan alleen gepraat"

Het seminar ging over reguliere wetenschap en theosofie. Het onderscheid tussen die twee ligt in het WAT, waar de wetenschap zich mee bezig houdt en in het WAAROM, waar de theosofie naar zoekt. Als zij elkaar zouden aanvullen zouden zij op unieke wijze bijdragen aan het inzicht in de natuur. Maar westerse wetenschap spreekt zichzelf vaak tegen en verandert steeds van idee.

Het eerste van een reeks schema's wordt getoond. We zien de trap naar waarheid. De vijf treden zijn: Wat-hoe-waarom-doel- waarheid. We beklimmen de trap met denken, leren dieper te overpeinen in concentratie en overgaan in meditatie op weg naar waarheid. In de trap zijn twee paden aangegeven. Het pad van jnana of kennis en het pad van bhakti of devotie. Zij leiden samen naar het liefde-wijsheidsaspect van spirituele filosofie, buddhi genaamd en eindigen in eenwording met dat wat is..

Onder het jnana pad vinden we wetenschap, metafysica en occulte wetenschap, en onder het bhakti-pad staat kunst, religie en mystiek.

In dit schema ligt het verloop van het seminar.

De drie instrumenten die de mens heeft om tot inzicht in waarheid te komen: het denken, het reflecterend overpeinen en de meditatie worden nader bekeken. Het denken maakt gebruik van bestaande hersenpaden. Het scheidt subject van object. Het produceert mentale modellen en beelden van de werkelijkheid maar ziet de werkelijkheid niet. Het reflectieve overpeinen verteert het voedsel van het denken en maakt een brug tussen beschrijvingen en dat wat beschreven wordt. Het ziet flitsen van waarheid. Meditatie laat het denken los en gaat over tot direct waarnemen zonder sluier of intellectuele modellen.

De benadering van onderzoek in de reguliere wetenschap is totaal anders. We kijken naar de verschillen in benadering van de westerse wetenschap en van de occulte wetenschap.

Veel studiemateriaal wordt doorgegeven waaronder zeven punten over het paradigma en de filosofie van harde wetenschap als een systeem voor gelovigen. De punten zijn:

1. De wetenschappelijke methode en filosofie zijn de enigen die de natuur werkelijk kunnen onderzoeken.
2. Deze realisme-filosofie is de enige van waarde.
3. Wat niet kwantitatief of wiskundig kan worden uitgedrukt is wollig en de wetenschap onwaardig.

Agenda

december

- 2 Studiegroep *De Geheime Leer* (Amsterdam)

maart 2001

- 3 Voorjaarsdag
Spreker: Henk Spierenburg
Onderwerp: Subba Row (meer informatie in dit Verenigingsnieuws)
- 31 Besturenstag (Amsterdam)

mei 2001

- 19 Algemene Ledenvergadering (Amsterdam)

juli 2001

- 13, 14 en 15 Zomerschool
Diverse sprekers (nadere mededelingen volgen later)

oktober 2001

- 13 en 14 Najaarsweekend (nadere mededelingen volgen later)

V e r e n i g i n g s n i e u w s

4. Werkelijkheid is dat wat gekend wordt door de vijf fysieke zintuigen. Als het niet door een onafhankelijke observatie geobserveerd kan worden bestaat het niet.

5. Alleen haalbare resultaten zijn geloofwaardig.

6. Het universum bestaat uit een gigantisch mechanisme dat is opgebouwd met geen enkel doel, plan of ontwerp.

7. Fysieke materie is de uiteindelijke realiteit. Bewustzijn, gedachte, subjectieve ervaringen zijn resultaten van materiele processen. Er bestaat geen intelligentie die onafhankelijk is van het verstand.

In vergelijking hiermee blijkt de ware geest van ware wetenschap iets totaal anders. Dat wordt uitgedrukt in een aanhaling van sir William Groves in *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky:

“Wetenschap zou geen wensen of vooroordelen moeten hebben. Waarheid zou haar enige doel moeten zijn”. Hier komt ook de tekst van de eed van Hippocrates voor wetenschappers naar voren die zegt:

“Ik, als wetenschapper, zweer plechtig dat ik geen wensen of vooroordelen heb, waarheid is mijn enige doel”.

Spreker gaat dan in op door de wetenschap geaccepteerde namen zoals Galileo en Newton, die nu gezien worden als passend in het huidige patroon van westerse wetenschap. Maar hun blik ging veel verder. Zo hield Newton zich bezig met alchemie en astrologie en Galileo schreef in 1630 aan Kepler: “de leidende filosofen hier die ik heb aangeboden mijn studies in te

zien, reageren met de luie obstinaatheid van een slang die zich net volgegeten heeft en zij denken er niet over naar de planeten of de maan te kijken of door de telescoop”.

Ook nu is het nog zo dat een wetenschapper weg- bekritiseerd wordt als hij iets waardevols vindt wat de wetenschap niet past. Voorbeelden hiervan zijn Rupert Sheldrake en Fritjof Capra.

Het tweede deel van het seminar benadrukte het pad van de occultist en mysticus. Een diagram toont de voornaamste fasen waarmee het occultisme werkt: van het universele naar het afzonderlijke.

Voor de mens ligt het begin in een voorbereiding van gezondheid, zuiverheid, naastenliefde, oprechtheid, moed, geestelijke gevoeligheid en onverschilligheid voor vergankelijke verschijnselen.

Een ware zoeker naar waarheid zal alles onderzoeken vanuit een gerichte totale achtergrond. Niet geïnteresseerd in resultaten of vruchten maar alleen in het zoeken naar waarheid. Waarheid is een ondeelbaar geheel en heeft een benadering vanuit het totale nodig. De filosofie van het occultisme is het zoeken naar het verborgen doel. De quantum-fysica heeft duidelijk aangetoond dat bewustzijn ofwel intelligentie er het eerste was. Er is bewezen dat we leven in een universum dat we delen, waar de waarnemer, het waargenomene en het veld van waarneming deel zijn van een geheel.

Het gevaar bij occultisme ligt daar waar het spirituele wordt

gebruikt voor het psychische. Dan raken we aan zwarte magie. Momenteel wordt het psychische hopeloos verward met het spirituele.

Er kan ook verwarring ontstaan door woorden. Minder woorden betekent meestal meer inzicht. De manier waarop we stilte gebruiken is belangrijk. Woorden kunnen verdoevende middelen zijn. Hoe meer we het aankleden van onderwerpen weerstaan des te meer vrijheid ligt er om de juiste uitdrukkingen te vinden. Als de intellectuele instrumenten die we hebben in evenwicht zijn, kunnen we beter en helderder uitdrukken. De techniek van het denkvermogen heeft een mystieke achtergrond nodig die het denken doorziet en het mystieke inzicht kan zich alleen uitdrukken als het intellectuele instrument daartoe in staat is. Daarom is een ware wetenschapper altijd ook mysticus zoals Einstein, Max Planck en Heisenberg.

Bij het onderwerp mystiek komen de muzikale talenten van de spreker naar voren. We luisteren naar Schuberts Sonata in major deel II andantino en naar Beethovens pianoconcert no 4-2 andante. We ervaren de overgang van het luide oprijzende naar het zachte indalende en het blijkt een bijzondere ervaring. Ook *De Geheime Leer* spreekt over het veranderen van omstandigheden waarbij het cosmische sluimeren van pralaya overging in de activiteit van een manvantara. We luisteren dan naar Beethovens Sonata 29 in B flat major, een gigantisch proces van wakker maken in largo-allegro.

V e r e n i g i n g s n i e u w s

Het tweede doeleinde van de TS komt aan de orde. Het is een oproep tot vergelijkende studie en het vraagt om een totale benadering omdat vanuit de Ene Vlam veel vonken voortkwamen. Het tweede doeleinde verbindt het eerste met het derde. Het doet ons de bron vinden achter dat wat weergegeven wordt in diverse teksten. Het vergelijkende ligt in een bewustzijn dat verenigt, een wijsheidsbewustzijn. De taak van theosofen is niet het afscheiden of volgen van personen. Zij moeten het breder aanpakken daarom is het tweede doeleinde zo belangrijk. Het vermijdt arrogantie omdat de deur naar verdergaande leringen altijd openstaat. Geen enkele leraar kan exclusief domineren, dan houdt hij op met leraar zijn. De Theosofische Vereniging kan slechts begeleiden, niet vastleggen.

Het intellect moet de kans krijgen een instrument voor intuïtie te worden. Als dat werkt kan de waarheid ontdekt worden in het veld van een dialoog. Gezonde twijfel moet er zijn, blind geloof niet. Vertrouwen kan gebaseerd worden op inzicht in de wetten van bestaan.

De eerste twee dagen werd er in de namiddag een overzicht gegeven door een van de studenten. Elisabeth Raven en Marianne Plokker deden dat voortreffelijk. Zaterdag gaf de spreker zelf een resumé van al het voorgaande omdat de studenten van de nationale *Geheime Leer* studiegroep aanwezig waren. In het programma waren twee workshops opgenomen. Donderdagmiddag bespraken vier groepen

deelnemers onderwerpen in het licht van de waarden en limieten van reguliere wetenschap. De onderwerpen waren: Transport, Industrie van vermaak, Internet en Telepathie en Mobiel telefoneren.

Zaterdag keken twee groepen vanuit de invalshoeken van wetenschap en die van occultisme/mystiek naar twee onderwerpen die vallen onder healing. De ene groep onderzocht hartkwalen en de andere kanker.

Spirituele Healing gaat uit van de krachten van de drie-eenheden van bestaan. Zoals Brahma, Vishnu en Shiva. Brahma staat dan voor fohat ofwel elektriciteit, kracht, Vishnu voor prana ofwel vitaliteit en de bouwende kant van Shiva, Mahesva staat voor kundalini, het oprijzende spirituele uit de materie, ook wel slangenvuur genaamd.

Het seminar sloot zondagmiddag met het overdenken van naar boven gekomen meditatie-onderwerpen. Edi Bilimoria bleek een inspirerende spreker en we hopen hem dan ook weer te zien in het Internationaal Theosofisch Centrum.

Fay van Ierlant

3 maart 2001 Dag met Henk Spiereburg over Leven en werk van T. Subba Row

Tallapragada Subba Row werd geboren in het Godivari district aan de Coromandel kust in India op 6 juli 1856. Zijn familie was lid van de Niyogi sekte van de Smarta Brahmanen. Dit betekent dat zij waren verbonden met het Sringeri klooster. Over de abt ten tijde van het leven van Subba Row schrijft H.P.

Blavatsky dat deze een ingewijde was. Subba Row had een briefwisseling met de abt over een document in het Senzar.

Tijdens zijn opleiding bleek zijn buitengewone intelligentie. Zo vinden wij in de aantekeningen van het Madras Presidency College, waar hij in 1876 de titel Bachelor of Arts verkreeg: 'Heeft een aantal punten verdiend die niet vaak zijn behaald in de geschiedenis van de universiteit.'

Nadat hij een tijd had gewerkt als griffier van de rechtbank te Baroda, keerde hij terug naar de universiteit om in 1880 de titel Bachelor of Laws te verkrijgen. Daarna werd hij advocaat.

Tijdens zijn lidmaatschap van de Theosofische Vereniging werd zijn ontzagwekkende kennis van het Hindoeïsme duidelijk. Naast de bekende lezingen over de Bhagavad Gita heeft hij ons een aantal artikelen nagelaten die een heel bijzonder licht werpen op zowel het Hindoeïsme als de Advaita Vedanta daarin. Bovendien brengt hij dit in verband met de theosofie op een wijze die later nimmer geëvenaard is. H.P. Blavatsky beschouwde hem als haar gelijke in de Vereniging, een eer die niemand van de andere leden ooit te beurt is gevallen.

Tijdens de lezingen die op 3 maart 2001 gehouden zullen worden komen al deze aspecten ter sprake. Bij de lezingen behoort een uitgebreide hand-out die ter plaatse zal worden uitgereikt.

Een vergelijking met het werk van H.P. Blavatsky en latere theosofische voorlieden zal enig licht werpen op de bronnen die zij gebruikten.

Vrijheid van denken

De Theosophical Society heeft zich wijd en zijd over de wereld verspreid en leden van alle religies zijn en worden er lid van zonder dat ze de specifieke dogma's, leringen en geloofsovertuigingen van hun eigen geloof opgeven. Daarom is het wenselijk het feit te benadrukken dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de Vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid worden aangenomen of verworpen. Instemming met haar drie doeleinden is de enige voorwaarde voor lidmaatschap.

Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn leringen of opvattingen op te leggen aan leden. Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen.

Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar gemaakt worden of het stemrecht ontnomen worden wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren. Meningeën of opvattingen geven geen recht op voorrechten en kunnen evenmin aanleiding zijn om strafmaatregelen te nemen.

De leden van de 'General Council' vragen elk lid van de Theosophical Society ernstig om deze fundamentele principes van de Theosophical Society te verdedigen, te handhaven en er naar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en van meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

Uitgeverij der Theosofische Vereniging in Nederland

Tolstraat 154, 1074 VM Amsterdam
Tel. (020) 676 56 72, fax (020) 675 76 57

Thema Meditatie

Gardner	Meditatie - een praktische studie (met oefeningen)	f 9,50
Div. auteurs	Meditatie - een bundel essays*	f 9,50
Sogyal Rinpoche	Meditatie*	f 10,00
Theosofia	Themanummer Meditatie (april 1996)*	f 9,50
Underhill	Praktische Mystiek (voor gewone mensen)	f 9,50
Beechey	Daily Meditations - Extracts from Letters of the Masters of the Wisdom	f 10,00
Campbell	The Roar of Silence - Healing Powers of Breath, Tone and Music	f 36,00
Codd	Meditation - Its Practice and Results	f 5,50
Ellwood	Finding the Quiet Mind	f 21,60
Gardner	Meditation - A Practical Study (with exercises)	f 11,50
Govinda	Creative Meditation and Multidimensional Consciousness	f 33,55
Hanson	Gifts of the Lotus - Daily Meditations	f 16,50
Harvey a.o.	Mary's Vineyard - Daily Meditations, Readings and Revelations	f 51,00
Hodson	A Yoga of Light*	f 2,50
Hodson	Meditations on the Occult Life	f 12,50
Humphreys	The Search Within - A Course in Meditation	f 28,75
Kornfield	A Still Forest Pool - Meditation of Achaan Chah	f 26,85
Krishnamurti	In the Light of Silence, All Problems are Dissolved (excerpts)*	f 7,00
Mehta	The Science of Meditation*	f 17,50
Nicholson	A Program for Living the Spiritual Life (Study Course)*	f 25,00
Rinpoche	Buddhist Meditation	f 11,25
Shattock	Meditation - Seven Steps Towards Understanding	f 28,75
Sri Ram	Thoughts for Aspirants I	f 7,50
Sri Ram	Thoughts for Aspirants II	f 12,50
Wood	Concentration - An Approach to Meditation	f 27,00

* Levering alleen aan particulieren

Deze uitgaven zijn verkrijgbaar via de erkende boekhandel of rechtstreeks bij de uitgever, tenzij anders vermeld. Wij zijn maandag tot en met vrijdag van 10.30 tot 17.00 uur geopend. Prijswijzigingen voorbehouden. Fondslijst op aanvraag.